

MAGYAR DRÁMAÍRÓK
19. SZÁZAD
I

NAGY IGNÁC
(1810-1854)

TISZTÚJÍTÁS

VÍGJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN

1842

SZEREPLŐK

DR. LANGYOS, *főorvos*
KINGA, *a felesége*
ARANKA, *a sógornője*
FARKASFALVY, *alispán*
TORNYAI, *szolgabíró*
HAJLÓSI, *aljegyző*
DR. HEVES, *ügyvéd*
DARABOS, *jurátus*
SCHNAPS, *fogadós*
VIRÁGOS GYÖRGY
ARANYOS MIHÁLY
NELLY *szobalány*
INAS, *Langyoséknál*
ELSŐ KÖZNEMES
MÁSODIK KÖZNEMES
HARMADIK KÖZNEMES
NEGYEDIK KÖZNEMES
KINTORNÁS
CSELÉDLÁNY

Történik az 1830-as években

ELSŐ FELVONÁS

ELSŐ KÉP

Szűk utca. Hátról kőkerítés. Langyos kertjének fala. A kerítés fölött fák dereka és lombja. Egészen balra gesztenyefa. A fák és az ég kékje lehet a kőkerítéssel egy vászonra festve, vagy pedig a kerítés mögött látszódnak a következő szín díszlete: Langyosék háza. A nézőtől kissé balra kis kapu vezet a kertbe, tőle jobbra kőpad. Nyári délelőtt.

Tornyai jobbról jön, kapuhoz megy, már éppen nyitni akarja, amikor észreveszi az utána jövő Hajlósit.

- HAJLÓSI. Alázatos szolgája, tekintetes szolgabíró uram!
- TORNYAI. Jó napot, aljegyző úr, hová oly sietve?
- HAJLÓSI. A tekintetes szolgabíró úrnál akartam alázatos tiszteletemet tenni. De nem találtam hivatali szobájában. A véletlen azonban íme megadta nekem a szerencsét, hogy itt...
- TORNYAI. Hivatalos dologban akar velem beszélni?
- HAJLÓSI. Nem egészen. Mondjuk félhivatalos dologban.
- TORNYAI. Akkor hát végezzük el hamar. Tudja, hogy én semmi halogatásnak nem vagyok a barátja. *Kilép.* Közéleti bajaink szinte a felére apadnának, ha idejében elejüket vennők.
- HAJLÓSI *hízelegve.* Igen, ha minden tisztviselő a tekintetes úr páratlan buzgalmával bírna...
- TORNYAI. Hagyjuk ezt. Az efféléket nem szeretem hallani. Térjen arra a bizonyos félhivatalos dologra.
- HAJLÓSI. Nem tudom, hogy a hely itt az utcán...
- TORNYAI. Kötelességünket mindenhol teljesíthetjük. *Helyet mutat Hajlósinak maga mellett.* Tessék tehát csak minden bevezetés nélkül.
- HAJLÓSI *leül.* Tehát! *Titkolódzva.* Langyos főorvos házának vendége, Tasnádi Aranka önegysága, özvegy...
- TORNYAI. Ez nem titok.
- HAJLÓSI. Gyászéve még nem telt ugyan el...
- TORNYAI. De ma déli harangszókor eltelik.
- HAJLÓSI. Aranka önegységének még leánykorában több imádója volt.
- TORNYAI. Ezt minden szép leányról el lehet mondani.
- HAJLÓSI. Az imádók közül egyet különösen kitüntetett!
- TORNYAI *kissé idegesen.* Aljegyző úr!

HAJLÓSI. Alázatosan bocsánatot kérek... én... nem ismerem ama boldog férfit... csak köztudomású dolgot beszélek. A szép aranyka ő-nagysága örömet nyújtotta volna kezét ama boldog férfiúnak, ám szülési parancsából máshoz kellett nőül mennie.

TORNYAI. A szülék gyakran követnek el ilyen botorságot.

HAJLÓSI. Most azonban a szép hölgy ismét szabad, annyival inkább, mert szüléit a halál jobb életre szólította.

TORNYAI. Szabadságát bizonyosan használni is fogja.

HAJLÓSI. *közelebb ül hozzá.* Éppen ez az, amit mondani akartam. Farkasfalvy Sándor, a tekintetes alispán úr... amint kétségtelenül bebizonyosodtam róla... szintén szépnek találja a fiatal özvegyet.

TORNYAI. *meglepődik, fellobban.* Farkasfalvy? Csakugyan? *Mérsékli magát.* Hát ez... ez becsületére válik ízlésének...

HAJLÓSI. Sőt nőül is venné őt.

TORNYAI. Erre nemigen nagy elszántság kívántatik.

HAJLÓSI. És éppen ennek következtében...

TORNYAI. *nem tudja izgatottságát fékezni.* Talán csak nem általam akarja megkéretni?

HAJLÓSI. *szintén feláll.* Azt éppen nem... de a tekintetes alispán úr azt hiszi, hogy ama bizonyos férfiú, akihez a szép özvegy talán még most is hajlandósággal viseltetik - hogy mondom, az a boldog férfiú -, öneki, már tudniillik az alispán úrnak - hogy is mondjam - útjában áll.

TORNYAI. Azt akarja az alispán úr, hogy nyakát szegjem annak a boldog férfinak?

HAJLÓSI. Isten őrizzen! De a tekintetes szolgabíró úr nagy befolyással van ama boldog férfiúra és egyetlen szavával rábírhatná, hogy lépjen vissza. Ennek fejében a tekintetes alispán úr nemesi kötelességének érezné, hogy hatalmas pártja által a mostani tisztújítás alkalmával ama bizonyos férfiút, vagyis a tekintetes szolgabíró urat a nemrég elhalálozott másodalispán helyébe választassa meg.

TORNYAI. Most már értem. *Nevet.* Én másodalispán lennék. Ön pedig a helyembe szolgabíró?

HAJLÓSI. *zavarban.* Ó, az én szerénységem, hiszen ismeri a szolgabíró úr... az én szerénységem...

TORNYAI. Ismerem. Az ön szerénysége akkora mértékű, hogy nem is fogadna el olyan hivatalt, melyre magát gyöngének érzi.

HAJLÓSI. *szikrázik a szeme a méregtől, de fékezi magát, alázatosan.* Szívemből szólott a tekintetes úr. Miképpen is merészkedném én ilyen nagy férfiú utódává lenni?

TORNYAI. Kitüntetett az aljegyző úr. Szóval ez volt az a bizonyos félhivatalos dolog? *Megnézi az óráját.*

HAJLÓSI. Ez, kérem alássan.

TORNYAI. Akkor hát... *menni készül, végeztünk.*

HAJLÓSI. Még nem, kérem alássan. Az alispán úr tudniillik, néhány szóval odavetve olyan dolgot mondott még... amit a tekintetes úrnak tudni illik.

TORNYAI. Nos?

HAJLÓSI. Hogy hatalmas pártja által a tisztújításon nemcsak emelhet, hanem buktathat is.

TORNYAI. Szóval nemcsak ígéret, hanem fenyegetés is...? Alázatos szolgája.

HAJLÓSI. Bocsánatot kérek - ha talán szavaimmal... az én szerénységem.

TORNYAI. Nincs miért. Alázatos szolgája, jövődő szolgabíró úr!

HAJLÓSI. Tréfálni méltóztatik. Alázatos szolgája.

Haraggal néz Tornyaira, de azért hajlongva elmegy jobbra.

TORNYAI *egyedül, rövid gondolkodás után. Átkozott eset! Valóban igaza van ezen sziszegő kigyónak - küszöbén állunk a tisztújításnak, s az alispán mindenható, mert pénze és ezer színű ármánya hat megye köznemességét is megronthatná: az idő pedig oly rövid, hogy terveinek kijátszása lehetetlenséggel határos. Erre jövőd minden reggel, itt végzi sétáját. Mi történt? Az idő múlik... Izgatottan járkál, majd a kiskapuhoz megy, s éppen be akarja nyitni, amikor balról megjelenik Heves Kálmán.*

HEVES. Károly! Barátom!... A lakásodon kerestelek, s az utcán találalak meg!

TORNYAI. Kálmán? Mi szél hozott ide?

HEVES. A tisztújítás szele.

TORNYAI. Talán csak nem korteskedni jöttél?

HEVES. De bizony azért.

TORNYAI. Ki mellett?

HEVES. Magam mellett.

TORNYAI. Hogyan? Hát te is fellépsz?

HEVES. Mi bámulnivaló van ebben? Nincs-e birtokom a vármegyében?

TORNYAI. Van, mégpedig igen szép.

HEVES. Vagy szellemi képességem hiányzik a szolgabíróságra?

TORNYAI. *mosolyog.* Az attól függ, hogy a szolgabíróságot mennyire értékeljük.

HEVES. Rossznyelvű vagy! Igen, tehát szolgabíró akarok lenni.

TORNYAI. Nem győzők csodálkozni, hogy te, aki független ügyvéd vagy Pesten, megyei hivatalra törekszel.

HEVES. Megvan az oka. Mindjárt megmagyarázom neked.

TORNYAI. De talán ne itt az utcán. Gyere a lakásomra.

HEVES. Mit nekem utca vagy nem utca? Nevetséges előítélet, hogy az utcán nem lehet fontos dolgokról tanakodni. Azért is itt maradok, mert nem akarok a szokás gépszerű állatja lenni. Félre a szokással. Éljen az újítás és a haladás!

TORNYAI *Hevessel együtt leül.* Jól van! Tehát halljuk!

HEVES. Barátom, én ki akarok tűnni a világban, akármibe kerüljön is. Mint egyszerű ügyvéd, ez lehetetlen. A pörök poros irományai között eltespedni nem nekem való. Két út nyílik előttem. A sajtó és a megyei tisztviselőség. A sajtóhoz nem akartam folyamodni. Ezzel a Kossuth Lajossal még én sem versenyezhetek. A másik jobbnak mutatkozott.

TORNYAI. Egyszóval, vármegyénket akarod boldogítani?

HEVES. Orvostok akarok lenni. Megyétek veszélyesen beteg.

TORNYAI. Nocsak?

HEVES. Majd valamennyi megyében testté vált már a haladás szent igéje, csak tinálatok tesped minden a régiben. Itt a kislelkűek nem akarják magukat a század szelleme által e felhőkbe karoltatni, nem akarják meghallani, hogy a felőlünk-nélkülönk politikája felett minő halotti dalt zengnek a közjólét vértanúi kelettől nyugatig, északról délig. És micsoda, kicsoda ennek a sajátos elmaradásnak fő oka - kérdezem én.

TORNYAI. Ezt én is kérdezem.

HEVES. Legfőképpen első alispántok, ki még csak adófizetés alá sem kívánja magát vetni. Méltó társa volt neki a másodalispán is, aki egész életében csak egyszer mozdította elő a közjót, amikor nemrégiben meghalt. Ami pedig téged illet, kedves barátom, hát be...

TORNYAI. Nos? Csakugyan kíváncsi vagyok a véleményedre...

HEVES. Te... te azok közé tartozol, akik sem hidegek, sem melegek. Akik a haladás ösvényén indultak el, járnak is rajta, de megmegállnak, visszatörpölnak, szóval fontolva haladók.

TORNYAI *mosolyogva.* Köszönöm, hogy őszinte vagy.

HEVES. Te, barátom, óhajtod a közjót, de csak apró adagokban akarod az orvosságot a beteg szájába csöpögtetni.

TORNYAI. Nem is icceszámra.

HEVES. Mi és hatalmas növekvő pártom, mindjárt, rögtön akarjuk a közboldogságot megvalósítani. Éppen ezért azok, akiket a közvélemény s a népszerűség a maga forrón dobogó keblére ölelt, elhatározták, hogy a megye sorsának múlhatatlanul jobbra kell fordulnia, és érdemetlen eszközül saját személyemet jelölték ki.

TORNYAI *ironikusan tapsol.* Vivát, vivát! *Feláll, kalapot emel.* Sok szerencsét, kedves barátom! Ezek szerint az én közhivatali munkáságom ezen a tisztújításon megszűnik?

HEVES. Szó sincs róla! Sőt - emelkedni fogsz!

TORNYAI. Hogyan?

HEVES. Te, barátom, a haladásnak fontolgtató barátja vagy, de mégiscsak barátja. Mégiscsak szimpatizálsz velünk. Amellett híres vagy tiszta jellemedről. Igazságszereteted miatt az egész megye kedvel. Nekünk szükségünk van rád. Átmenetileg persze. Te mintegy átalakulási korszakot fogsz képviselni. Egyszóval: első alispánná teszünk.

TORNYAI. Engem - első alispánná?

HEVES. Ne tiltakozzál! Azzá teszünk! - punktum! Én persze mint közép-ponti szolgabíró és mint a haladás tüzes híve, veled nyílt ellenzésben fogok állani, ezt őszintén megvallom. Ennek az ellenkezésnek azonban csak a reformok látják majd hasznát. A mozgalmak között a három év gondolat gyorsan elrepül, ismét tisztújítás következik, és...

TORNYAI. És?

HEVES. És az alispán én leszek, s rohamlépésben vezetem a boldogságra a megyét...

TORNYAI. Én pedig?

HEVES. Te pedig, barátom, kimaradsz.

TORNYAI. *humorral.* Én, aki szimpatizáltam veletek?

HEVES. Dekórummal, magas hivattal pótolunk. Nyugodjál bele. A hazaboldogítás szent ügye kívánja így...

TORNYAI. Tehát ti a megvesztegetés - az én megvesztegetésem ösvényén akartok a hazaboldogító célhoz eljutni?

HEVES. Az eszközök megválogatásában nem lehetünk finnyásak.

TORNYAI. Úgy? Akkor hát miért lázadtok olyan hevesen, amikor az ellenkező párt is hasonló eszközökhöz folyamodik? *Leül.* Vagy csupán nektek van jogotok a nép erkölcsiségét megrontani?

HEVES. Ismerem ezt a fonák ellenvetést. Nem is válaszolok rá. Egy szó, mint száz, így lesz... mi így határoztuk el.

TORNYAI. És hogyha én?...

HEVES. Alispánná kell lenned. A többség melléd áll. A közbizalom megnyilvánulásának engedned kell. A többi azután magától jön.

Aranka, Kinga, Nelly a kiskapun át jönnek, Aranka és Kinga kezében napernyő.

ARANKA. Nelly, te itthon maradsz. Menj vissza, nemsokára hazatérünk.

NELLY. Igenis. *El.*

Aranka és Kinga észreveszik Tornyait és Hevest, akik régimódiasan köszönnek nekik. A nők az üdvözlést főhajtással fogadják, majd balra elmennek.

HEVES *szemüveggel nézte a hölgyeket. Mennek. Mi a patvar? Hiszen ez a szép Aranka volt.*

TORNYAI. *Ismered őt?*

HEVES. *Több hónapot lakott Pesten. Udvarlói közé tartoztam. És tudod, hogyha akartam volna, hát...*

TORNYAI *nevetve. Vetélytársa lettél volna az alispánunknak.*

HEVES. *Farkasfalvynak?*

TORNYAI. *Annak, annak. Keze után eseng a szép özvegynek.*

HEVES. *Nohát ezt meg kell akadályozni. Barátom, ha ez a Farkasfalvy hozzájut Aranka vagyonához, hát a fél országban ő szabna irányt a tisztújításoknak. Ezt meg fogom akadályozni.*

TORNYAI. *Te, miképpen?*

HEVES. *Magam veszem el a szép özvegyet!*

TORNYAI. *Ha Isten és a szép özvegy is úgy akarja...*

HEVES. *Az akadályok és nehézségek még csak élesebbé teszik a szikrázó férfiakarat acélját. Barátom, micsoda vagyon! *Járkál.* Tudod, hogy ezzel a házassággal pártom, s vele együtt a haza érdekeit mozdítom elő*

TORNYAI. *Politikából vagy szerelemből akarod elvenni?*

HEVES. *Politikából is, szerelemből is. Barátom, nemes érdek és önhaszon ilyen szerencsésen még sohasem keveredtek, mint ebben az én mostani szándékomban. De mondd, hogy kerül ő ide?*

TORNYAI. *Sógoránál, főorvosunknál van látogatóban.*

HEVES. *Járatos vagy a házhoz?*

TORNYAI. *Járatos.*

HEVES. *Be fogsz vezetni hozzájuk. Még ma. Az ostromot azonnal megkezdem.*

TORNYAI. *Figyelmeztetlek, hogy az alispán igen féltékeny, és figyelteti a hölgy minden lépését.*

HEVES. *Annál jobb! Legalább kevesebb ideje marad a tisztújítási ármányokra, és én meg pártom könnyebben kijátszhatjuk terveit. Barátom, egy-két nap alatt Aranka minden aranykájával együtt az enyém lesz. De nyugodjál meg, rólad sem feledkezem el, déli harangszó előtt találkozunk.*

TORNYAI. *Legyen! *Félre.* Ez igen jókor jött... reményelem, hogy e két legyet egy csapással mármost én fogom lesújtani. *Mindketten el a házba.**

Függöny.

MÁSODIK KÉP

Kert Langyos főorvos házában. Balra veranda, melyre egy-két lépcső vezet. A verandáról ajtó nyílik a ház belsejébe, a verandától jobbra kisebb épület egy ajtóval, az ajtó felett felírás: Rendelő szoba. Jobbra és balra elöl a kert folytatódik, fák, bokrok, utak. A verandán asztal és székek.

NELLY *az egyik széken ül és fodrot szegélyez. Sokáig odamarad asszonyom: hogy nem unja meg a járást ezen unalmas kisvárosban? Minden rendben, készen.*

LANGYOS *a rendelőtől jön, megáll, és Nellyt nézegeti. Mondhatom, csinos szobalány... csak egypár nap óta van itt Arankával, az igaz - de mégis furcsa, hogy nem bírok látásával betelni.*

NELLY *észreveszi Langyost, félre. Majd elnyel szemeivel a vén farkas - pedig bizony nem vagyok bárány - talán csak nem szeretett belém? - nem bánám, legalább nem unnám el magamat annyira - ha egy kicsit orránál vezetgethetném az öregurat. Dolgozik, mintha nem is látná Langyost.*

LANGYOS *félre. Pillanatról pillanatra szebbnek látom... mondhatom, hosszas gyakorlatom alatt alig láttam asszonyi arcot, mely annyira érdekelt volna... hátha üterére tapintanék egy kissé? Sok rosszat hallottam már a nagyvárosi szobalányokról... nem ártana emberismeretemet kissé bővíteni. Én a feleségemet szeretem, Kinga jó, derék, szép asszony, de ez a szobalány mégis szebb, és ily szép lányban bizonyosan szép erkölcs lakik, s mármost csak azért is meggyőződöm a valóságról, hogy a szobalányokról terjeszteni szokott rossz híreket megcáfolhassam. - De ugyan miképp szólítsam őt meg - miről beszéljek vele, hogy szándékomat ne gyanítsa?*

NELLY *félre. Hogy megkerülget, mint a macska a forró kását... bizony vigyázzon is, mert könnyen megégetheti a száját. Csak tipeg-topog, és nem mer szólni, mintha éppen most került volna Pestre a hetedik iskolába. Én bizony megszólítom. Hátrafordulva, hangosan. Jó napot kívánok, nagyságos úr. Be tetszett fejezni a rendelést?*

LANGYOS. *Hagyd a nagyságos címet, Nelly, nem illet az engem.*

NELLY. *Bocsánat, nagyságos uram, de én mindig Pesten szolgáltam, és ott a gazdag szabómestert meg a zsidó kereskedőt is nagyságolják.*

LANGYOS. *Hol van asszonyod és a feleségem?*

NELLY. *A városba mentek bevásárolni. Nemsokára hazajönnek...*

LANGYOS. *Akkor hát... egyedül vagyunk, majdnem egyedül. Nézegeti. Pesten minden szobalány ilyen takaros?*

NELLY. *Ne hízelegjen a nagyságos úr.*

LANGYOS *egy kis szünet után. Mintha... beteg volnál.*

NELLY. *ÉN?*

LANGYOS. *Nagyon halovány vagy.*

NELLY. *Pedig igen jól érzem magam.*

LANGYOS. *Az semmit sem bizonyít. Gyakran éppen akkor közeledik a legnagyobb veszély az emberhez, amikor a legjobban érzi magát. Közeledik Nelly felé.*

NELLY. *célzással. Már szinte magam is kezdem hinni.*

LANGYOS. *Add csak a kezedet - megtapintom az üteredet.*

NELLY. *Nincs énnekem semmi bajom.*

LANGYOS. *No, csak add a kezedet! Vizsgálja. Milyen hevesen lüktet a véred - aztán egyszerre, hogy elpirultál!*

NELLY. *A nagyságos úr olyan hevesen szorítja a kezemet, hogy minden vér a fejembe szökött...*

LANGYOS. *Beteg vagy, mondtam, hogy beteg vagy. Gyere be velem ide a rendelőbe. Megvizsgálalak.*

NELLY. *Ugyan már, tessék nekem békét hagyni. Hogy mennék én oda egyedül a nagyságos úrral.*

LANGYOS. *Csacsi vagy! De jól van, akkor hát menj be magad... Az asztalon egy barna üveget fogsz találni... egy kis csillapító - hozd ki!*

NELLY. *Kinek? A nagyságos úrnak vagy nekem?*

LANGYOS. *Bolond kérdés. Hát persze, hogy neked. Majd beadom neked. Ne félj... nem lesz keserű... megcukrozom. No, eredj már!*

NELLY. *Hát - hogyha a nagyságos úr parancsolja! Bemegy.*

LANGYOS *körülnéz, kihúzza magát, utána akar menni. Ez ugyan kitanulta a szobalányi iskolát! Most bizonyosan azt gondolja, hogy majd utána megyek - óh nem! Annyira nem feledkezünk meg magunkról, mert nem jó, ha az uraság a cseléddel tréfál. Azt nem!!! Éppen a kilincsre teszi a kezét, mikor*

Aranka és Kinga bal oldalról a színre lépnek. Beszélgetés közben felmennek a verandára, s az asztalra teszik napernőjüket.

ARANKA. *Látszik, hogy kisvárosi asszony vagy. Olyan lassan, kényelmesen jársz, alig tudsz velem lépést tartani.*

KINGA. *Te meg valósággal rohansz, az nem egészséges.*

ARANKA. *Hja, mi fővárosiak hozzászoktunk a gyors mozgáshoz.*

Langyos a nők közeledtére megijedt, a rendelő ajtaját bezárja, a kulcsot zsebre teszi.

KINGA. *Lassan járj, tovább érsz. Ez mindenben érvényes. Csak a politikában nem. Ott a gyors haladás híve vagyok.*

ARANKA *észreveszi Langyost.* Sógor, miért szoktattad a feleségedet a politizálásra? Egész úton a pártokról, a vörös és sárga tollakról diskurált velem.

LANGYOS. Isten ments. Én nem szoktattam rá.

KINGA. De igenis, hogy te. Kávéházad és betegeid úgy elvették tőlem minden idődet, hogy rászoktam a hírlapok és könyvek olvasására.

LANGYOS. De édeském... én igazán szívesen foglalkoznám veled, de látod, a sok elfoglaltság...

ARANKA. Hagyjátok abba! Nem akarok családi perpatvarnak tanúja lenni. A kisebb baj, hogy egy férj keveset foglalkozik a feleségével. A fődolog, hogy más nővel ne foglalkozzék. S a sógor ezt bizonyosan nem teszi. *Kiált.* Nelly, Nelly!... Hol lehet ez a lány?

LANGYOS. Bizonyosan a kertben. A városi lányok nagyon szeretik a virágokat.

ARANKA. Hát akkor kiáltok neki. *Jobb felé kiált.* Nelly! Gyere már! *A rendelőből zörgés hallatszik.*

KINGA. Ki zörög odabent a rendelőben?

LANGYOS. Nem ki, hanem mi! A Hektor! *Az ajtó előtt.* Hektor, nem szabad kijönnöd!

KINGA. Miért vagy ilyen zavart, ilyen különös?

LANGYOS. Ó, dehogy, dehogy... de egy súlyosan beteg ember várakozik rám, s tudod, az orvos ilyenkor...

ARANKA. Az istenért, sógor, akkor miért nem sietsz hozzá?

LANGYOS. Azaz a veszély nem éppen olyan nagy... de mégis gondot ad.

KINGA. Siess hát, miért váratod szegényt?

LANGYOS. Nem, nem, még van időm. Mondom, a dolog súlyos, de nem sürgős.

ARANKA. Úgy gondolod, sógor, hogy vannak esetek, amikor éppen az tesz jót a betegnek, ha az orvos elkésik?

LANGYOS. *hirtelen.* Úgy van! Úgy van!

KINGA. De én nem értelek, soha nem láttalak még ilyen izgatottnak.

LANGYOS. Csalatkozol, édeském, hidd el, hogy csalatkozol.

INAS *a házból a verandára lép, Arankához.* Levél érkezett nagyságodnak. *Átadja, meglátja a két napernyőt az asztalon, beviszi a szobába.*

LANGYOS *hirtelen.* Levél? Tudom, az asszonyok szeretnek levélkéikkel titkolózni. Ne feszélyezd magad, sógorasszony, nem veszem rossznéven, ha leveleddel a szobádba vonulsz.

ARANKA. Ah mit! Nem lesz ebben olyan titkos dolog.

KINGA *Arankához. Pestről jött?*

ARANKA. Ó, dehogy. Innen. Alispántok ír.

KINGA. Farkasfalvy? Az alispán? Mi dolga van veled?

ARANKA. Egész ünnepélyességgel megkéri a kezemet, s közli velem, hogy a válaszáért egy fél óra múlva maga jön el.

KINGA. Kezedet kéri...

LANGYOS. Látszik, hogy huszár volt, azért bánik ilyen gyorsan a dologgal. Megtudta, hogy itt vagy, hát megkér.

KINGA. Ne menj hozzá! Nem szeretem azt az embert. Maradi gondolkodású. Nem híve a haladásnak, a felvilágosodásnak. A sötétség lovagja. Valóságos bagoly.

LANGYOS *erőltetetten nevet.* Bagoly? Nagyon jó!

ARANKA. Szeretném a dolgot veled megbeszélni. Négyszemközt. Sógor, ugye nem veszed rossznéven, ha mi most elvonulunk?

LANGYOS. Nagyon megértem, hogy az asszonyok ilyenkor egymás közt szeretnek maradni... Aprólékosan kibeszélni magukat, meghányi-vetni a dolgot... csak tessék, tessék...

LANGYOS *rohan kinyitni az ajtót.*

TORNYAI, HEVES *balról jönnek.*

TORNYAI. Hölgyeim, engedjék meg, hogy úri körükbe Heves Kálmán pesti ügyvéd barátomat bevezessem.

KINGA. Nagyon örülünk.

ARANKA. Isten hozta, ügyvéd úr. *Melegebben.* Isten hozta, szolgabíró úr. *Kézcsókok.*

HEVES. Önagyságának ismeretségével már szerencsés vagyok dicsekedni, és talán szabad remélnem, hogy beszédéből szeretetre méltó testvére előtt sem vagyok egészen ismeretlen. Főorvos úr, van szerencsém!

LANGYOS. De talán tessék az elfogadó szobába fáradni.

HEVES. Ó, kérem, jobb lesz idekint. Én a szabad természet barátja vagyok. És egyébként is ez a kert, ezek a gyönyörű fák adnak igazán méltó keretet az ilyen ékes úridámáknak.

KINGA. Uraim, foglaljanak helyet. *Leülnek a verandán. Tornyai és Heves kalapjukat maguk mellé teszik a veranda kövezetére.*

ARANKA. Minek köszönhetjük, hogy az élvezetdús Pesttől meg bírt ön válni?

HEVES. Ó, kérem, én a világosság hő rajongója vagyok, s nem maradhattam a sötét Pesten, melynek egeről a legragyogóbb csillag letűnt.

ARANKA. Ön mindig csak a régi hízelgő.

KINGA. Miképpen állnak a pártok Pesten?

HEVES. Egyik párt a hosszú lokniért lelkesedik, a másik a rövidért.

TORNYAI. Önagysága a politikai pártokat érti.

HEVES. Ezerszer bocsánatot kérek. Azt gondoltam, a szép hölgyek inkább a divatra kíváncsiak.

LANGYOS. Jobban is illik ez az asszonyokhoz.

KINGA. Férjem akarattalan rabnökké szeretné az asszonyokat aljasítani.

HEVES. Ez hallatlan vakmerőség. A hölgyek szíveinken uralkodnak, szíveink pedig tetteinket irányítják, s így a hölgyek már voltaképpen kormányozzák az országot. Nem bírom tehát átlátni, miért ne engedhetnénk nekik nyíltan is illő részt a közügyekben.

KINGA. Gyakran vitáztam már eziránt férjemmel. De ő rendesen elalszik, mihelyt politikára terelem a beszédet.

TORNYAI. Főorvos úr, csak nem? Igaz ez? Nocsak! Megvallom, én is jobban szeretem, ha csendes háziasságban lelik kedvüket a hölgyek. *Arankához.* Nagysád miképpen vélekedik e tárgyról?

ARANKA. Én az ön véleményében tökéletesen osztozom. Azt hiszem, hogy az asszonyok csak rendkívüli esetekben avatkozzanak a közügyekbe. Olyankor, ha befolyásuk által a jó ügynek használhatnak. Tudniillik van oly sok gyenge férfi, aki a legjózanabb okoknak is makacsul ellenáll, de egypár jól intézett pillantástól semmit sem bír megtagadni.

LANGYOS. Talán csak nem akarsz te is korteskedni?

ARANKA. Ki tudja?

KINGA. S ugyan miért ne? Angliában egy hercegnő még meg is csókolta a szurtos választókat, amikor egy követjelöltnek szavazatokat gyűjtött.

HEVES. És ha én is hasonló szívességre bátorzkodnám nagyságtokat megkérni?

KINGA. Hogyan? Ön is fellép a tisztújításon? És melyik állásra pályázik?

TORNYAI. *mosolyogva.* Heves barátom a helyemet akarja elfoglalni.

ARANKA. *megütközve.* Az ön helyét?

TORNYAI. És a megyei közszellemet szándékozik fenekestül felforgatni.

KINGA. Valóban?

HEVES. Remélem, hogy egypár év alatt repülő haladásra buzdítom ezt a tespedő vármegyét.

KINGA. Ez nemes szándék! Reám mindenesetre számíthat ön! És remélem, Arankára is. Nem?

ARANKA. Én nem szeretek terveimről nyilatkozni. Kártyáimba pedig nem engedek bepillantani.

INAS *középről jön.* Bokrosné asszonyság kéreti a tekintetes urat, méltóztassék hozzá sietni.

LANGYOS. Mi baja van megint?

INAS. Neki semmi, hanem a leányának, a kisasszonynak vannak görcsei.

LANGYOS. Jól van, jól van.

KINGA. De bizony nincs jól. Miket beszélsz?!

LANGYOS. Azaz nem jól van... nem jól van... de ezért nem kell mindjárt kétségbe esni.

HEVES. Siessen, főorvos úr, a görcsök igen veszélyesek lehetnek.

LANGYOS. Eh! *Az inashoz.* Mondd meg, hogy főzzenek a kisasszonynak szegfűteát - majd aztán meglátogatom.

Inas közében el a házba.

ARANKA. Sógor, ez már mégsem szép!

HEVES. Uram, az emberiség nevében kényszerítem önt...

LANGYOS. Ugyan, ugyan! Ismerem én Bokros kisasszony görcseit. Bizonyosan a szolgálot verte meg - egy fél óra múlva meg a szobalánynak fog a hajába kapni - az egész baj szót sem érdemel.

KINGA. Érthetetlen vagy ma. Eddig legalább orvosi hivatalodat teljesítetted némi buzgalommal, most meg...

LANGYOS. Nincs itt szó buzgalomhiányról. De most jut eszembe, vendégünk még nem is látta kertünket... pedig mondhatom, megszerzte híres kert - egy kis séta bizonyosan nem ártana.

TORNYAI. A főorvos úr nem tanácsol rosszat. Ha tetszik, nézzük meg a kertet. *Felállnak.*

TORNYAI *Arankához halkan.* Kérem nagyságodat, legyen Heves barátom iránt engedékeny, s ha bármi magas reményeket nyilvánítana is, ne méltóztassék visszariasztani...

ARANKA. Bármilyen magas reményeket? És ezt ön tanácsolja... éppen ön?

TORNYAI. Én testvérenek a kertben mindent megmagyarázok. *Kingához.* Ha nagysád megengedi és karomat elfogadja...

HEVES *Arankához.* Nagysád pedig, remélhetem, hogy az én vezérletemre bízza magát?

ARANKA. De napernyő nélkül nem mehetünk. Nelly, Nelly! Hol bujkál ez a haszontalan leány? *A rendelőből zörgés hallatszik.*

HEVES. Mi volt ez?

LANGYOS. Légy csendes, Hektor, nem szabad kijönnöd... Megyek, édes Arankám, kihozom én a napernyőket. Tüstént itt leszek. *Bemegy a házba.*

HEVES. A főorvos úr kedvelője talán a vadászatnak?

KINGA. Ó dehogy! Ő semmi iránt nem viseltetik szenvedéllyel. Csak divatból tart puskát és vizslát.

LANGYOS *visszajön, egy nap- és egy esernyőt hoz.* Itt vannak. Neked is hoztam, édeském. *Kingának adja az esernyőt.*

KINGA. De az istenért, mi történt veled? Napfény ellen két személyre való nagy ernyő?

ARANKA. Sógor, téged talán a szerelem bánt, hogy így meg vagy zavarodva?

TORNYAI. A főorvos úr bizonyosan valami új gyógyítási módon töri a fejét? *Kingával kezd beszélgetni.*

LANGYOS. Bocsánat, édeském, igazán nem tudom, hogy akadt a kezembe. Mindjárt jóvá teszem a hibámat. *Bemegy az esernyővel a házba.*

HEVES *Arankához.* Nagysád ezentúl állandóan itt szándékozik lakni?

ARANKA. Még nem tudom. Igen megszoktam már a nagyvárosi élénkséget.

HEVES. De talán egy szerető férj oldalán, aki nagysádot imádná, s minden pillanatát örömelezetté varázsolná...

ARANKA *pillantással Tornyai felé.* Ilyen helyzetben igen természetes, hogy mindenütt boldognak érezheti magát az ember.

KINGA *halkan Tornyaihoz.* S micsoda az a terv, melyért ehhez az eszközhöz kell folyamodnunk?

TORNYAI *halkan.* A kertben el fogom mondani.

LANGYOS *jön a napernyővel.* Alig tudtam megtalálni. *Átadja.*

HEVES *Arankával karöltve indul.* Főorvos úr, nem visszük magunkkal a vizsláját? Én nagy barátja vagyok a vadászatnak, s a kutyákat igen kedvelem... Hektor! Hektor!

LANGYOS. Ó, kérem, nem lehet, nagyon harapós... nem szereti az idegeneket... azonkívül még nincs kitanítva...

HEVES. Tessék hozzám adni a vizsláját négy hétre... jurátusom mindenre kitanítja... nagyon ügyes az effélékben...

LANGYOS. Azt elhiszem, hogy kitanítaná...

HEVES. Tessék?

LANGYOS. Semmi, semmi! Csak úgy megjegyeztem.

ARANKA. Aztán el ne feledkezzél, sógor, Bokros kisasszony görcseiről.

LANGYOS. Dehogy, dehogy - csak tessék nyugodtan sétálni...

ARANKA *visszafordul.* Meg kell őt dorgálnunk...

LANGYOS. Majd én, majd én...

Mikor a társaság a színpad jobb szélére ér, Langyos megkönnyebbülten fellelegzik, ebben a pillanatban belép.

FARKASFALVY SÁNDOR. Szolgája a főorvos úrnak. Alázatos tiszteletem a hölgyeknek.

A társaság visszafordul, néma köszönések.

- FARKASFALVY *Arankához.* Nagysád megbocsát, hogy kérő levelem után bátor-
kodtam személyesen is megjelenni, de huszár voltam - és a
vágyaim - a körülmények...
- HEVES. Kérő levél? Micsoda kérő levél?
- FARKASFALVY. Á, Heves úr is itt? Legalább egy éve múlt, hogy nem volt szeren-
csém.
- HEVES. Valóban egy éve. Akkor, ha nem csalódom, végrehajtást eszköz-
löttem önnél bizonyos örökségi pénzüsszegek miatt.
- FARKASFALVY. Az igen sajnós és kellemetlen ügy volt. Feledjük el, és szóljunk
másról.
- HEVES. Talán a levélről? A kérő levélről?
- KINGA. Uraim! *Helyet mutat. Leülnek. Madárfütty.*
- LANGYOS. De uraim, ne felejtsek el, hogy sétára indultak. Az alispán úr is
bizonytal szívesen önökkel tart. A kert ilyenkor elragadó... szép
nap... dicső nap! Parancsoljanak - tovább sétálni.
- FARKASFALVY. Főorvos barátunk igen jól jegyezte meg, hogy dicső e nap... És
nagysád egyetlen szava életem legszebb napjává teheti...
- ARANKA. Hogyan, alispán úr? Itt - most?
- FARKASFALVY. Miért ne? Én huszár voltam. A gyors elintézést szeretem. És
amint látom, Heves ügyvéd úr is kelleténél türelmetlenebb. Az
egész vármegye tudja, hogy szívem régen nagyságodé. Íme tehát
e tisztos tanúk jelenlétében élő szóval újítom meg kérelmemet.
Nyújtsa szép kezét nekem, nagysád, és én ígérem, hogy mint
tisztelő és szerető férj, vezetem önt élete változatos pályáján,
híven osztva meg örömét, bánatát.
- ARANKA. Alispán úr, én...
- HEVES. Bocsánat, nagyságos asszonyom, engedjen nekem néhány szót,
mielőtt határozna. Közönséges emberek gáncsolni fogják talán
nyilatkozatomat rendkívülisége miatt, de nagyságod magas
szellemét bizonyosan úgy átmelegítette haladó korszakunknak
hatalmas szózata, hogy nem kárhoztatja vakmerőségemet...
- ARANKA. Ügyvéd úr, ez a bevezetés...
- HEVES. Elismerem, hosszú... de szükséges volt. Most már rövid leszek.
Nagysád ismeri családi viszonyaimat. A kérdés nem kenye-
rem, de a szerénység megsértése nélkül mondhatom, hogy Ma-
gyarország évkönyveiben a Heves név gyakran előfordul, s ezért
egész nyíltsággal bátor vagyok...
- FARKASFALVY *büszkén.* Nagyságos asszonyom, szabad határozatát kérnem? Az
ügyvéd úr bizonyosan szíves lesz addig várakozni.

HEVES. Nem leszek szíves. *Arankához.* Én nagyságod első megpillantása óta férfias szívem egész tüzével szeretem, s a haza boldogsága után első gondolatom nagysád, s ezért most kezéért könyörgök.

FARKASFALVY. Uram?!

ARANKA. De uraim!

HEVES. Kegyes válaszát várom nagyságodnak.

FARKASFALVY. Úgy vélem, hogy aki előbb kérdezt előbb remélheti a feleletet.

ARANKA. Az alispán úr levelét csak egy félórája kaptam kézhez, az ügyvéd úr pedig ebben a pillanatban nyilatkozott... én igazán...

HEVES. A körülmények sürgőssége múlhatatlanul így kívánta...

KINGA. *feláll.* Bocsánat, uraim, a kemény csomót én vágom ketté. Ilyen fontos lépésre tanácskozás nélkül nem határozhatja el magát testvérem. Más hölgyek napokat vagy heteket kívánnak meggondolásra. Testvérem azonban most, a haladás korszakában percekkel is meg fog elégedni. Gyere velem szobámba, Aranka. Önök pedig, uraim, várakozzanak itt. Rövidesen meg fogják tudni a határozatot. *El Arankával a házba.*

LANGYOS. *félre.* Kíváncsi vagyok, kié lesz a konc?

FARKASFALVY. *Langyoshoz.* Bizonyosan engem választ!

HEVES. *Tornyaihoz.* Bizonyosan engem választ!

TORNYAI. Bizonyosan engem választ!

HEVES. *halkan.* Hanem, barátom, mit vettem észre?

TORNYAI. Ugyan mit?

HEVES. Dicsérem ízlésedet.

TORNYAI. Nem értelek.

HEVES. Ennek a lágymeleg Langyos főorvosnak igen csinos felesége van és...

TORNYAI. És?

HEVES. És a te ízlésed igen jó...

TORNYAI. Még mire nem gondolsz?

HEVES. Láttam. Együtt suttogtatok. Karodat néki ajánlottad föl, s ő mohó készséggel fogadta el.

TORNYAI. De gondold meg... egy nő becsülete...

LANGYOS. *félre.* Milyen nő becsületéről van szó?

HEVES. Ne nyugtalankodjál! Nem láttam semmit! Nem hallottam semmit! A legkisebb gyanúm sincsen. *Leülnek.*

INAS. *levéllel a szobából jön.* Levél a nagyságos asszonytól, azzal a kéréssel, hogy méltóztassék fennhangon elolvasni. *Átadja a levelet Langyosnak és el. Felállnak.*

HEVES. Halljuk, Halljuk!

FARKASFALVY. Halljuk, halljuk!

LANGYOS *olvas.* „Bocsánat, hogy női gyöngédség, vagy ha úgy tetszik, gyöngeség nem szóval, hanem írásban parancsol felelnem tisztelt kérőim nagybecsű ajánlatára. - Én, aki ma délben leveendem a gyászt, szerencsém van ezennel ünnepélyesen kijelenteni, hogy az első alispán nejevé szándékozom lenni, az tudniillik, akit a nemesség a harmadnapra bekövetkező tisztújításon azzá fog választani. Addig pedig arra kérem igen tisztelt kérőimet, hogy minden további zaklatással legyenek szívesek fölthagyni, mert határozatát soha nem változtatja meg Aranka.” Szép!

FARKASFALVY *Langyoshoz.* Még eddig a hatalmi apparátus birtokában vagyok. Pártom hatalmas. Aranka enyém. - Uraim, ajánlom magamat. *El.*

HEVES *Tornyaihoz.* A főispán rokonom, tárcám jó állapotban van, pártom hatalmas lesz. Aranka enyém.

TORNYAI. No és én?

HEVES. Sajnálalak, barátom, de első alispánságra most már nem számíthatsz, a másodikat pedig el nem fogadnád.

TORNYAI. Azt semmi esetre.

HEVES. De azért remélem, barátok maradunk? Velem jössz? Isten önnel, főorvos úr!

LANGYOS. Isten önökkel. *Heves és Tornyai el.*

LANGYOS *a homlokát törölgetve.* Na végre! *Kinyitja a rendelő ajtaját.*

NELLY *kijön.* Hát illik ez, tekintetes uram?

LANGYOS. Csitt! Meg ne hallják a szavadat! Mondd, hogy a kertben voltál.

NELLY *sírva.* Örökre oda lett volna a becsületed és a jó neved, ha meglátják, hogy a tekintetes úr szobájába voltam bezárva... És még hogy tudatlan és harapós vagyok...

LANGYOS. Mondtam már, hogy légy csendesen! *Papírpénzt nyom a szájára.* Itt ez a ragasztótapasz, és hallgass. Én pedig megyek a Bokros kisasszony görcseit gyógyítani. *El.*

NELLY *fölveszi a szájáról leesett bankjegyet és nevet.* Hahaha! Tíz pengő forint! Ehhez ugyan könnyen jutottam... de kezemben van, főorvos úr, és fogadom, hogy a félórai börtönt drágán fizettetem meg velem!

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS

ELSŐ KÉP

Szoba Langyos főorvos házában.

Aranka hímzőráján dolgozik.

- NELLY *előtte áll, nevetnek.* Harapós, meg kutya!
- ARANKA. Szegény sógor. Képzelem, hogy milyen zavarban lehetett.
- NELLY. Már magam is sajnálni kezdtem.
- ARANKA. Beszélte azóta vele?
- NELLY. Dehogysis.
- ARANKA. Hanem, Nelly, még egyszer a lelkedre kötöm, hogy ezt a történetet senkinek sem szabad megtudnia.
- NELLY. Hallgatok, mint a sír. Hiszen még utóbb én is hírbe keveredném.
- KINGA *jobbról a szobából kilép.* Munka mellett? Ilyen nyugodtan?
- ARANKA. Holnapra el kell készülnöm vele. Nelly, menj a szobámba, és tűzőgesd össze a zászlószalagokat...
- NELLY. Nekem is kijut hát a munka a tisztújításból... *Balra el.*
- KINGA *leül.* Aranka, engem nyugtalanít a dolog. Igazán merész játékba kaptál.
- ARANKA. Csak az nyer, aki mer.
- KINGA. De meggondoltad-e, hogy amikor minden feltétel, minden óvás nélkül annak ígérkeztél, aki első alispán lesz...
- ARANKA. Szavamat meg is fogom tartani, minden feltétel, minden óvás nélkül. Amikor Tornyai tanácsát elmondtad, azonnal tisztába jöttem a tervemmel.
- KINGA. Szavadat tehát mindenesetre meg akarod tartani?
- ARANKA. Mindenesetre.
- KINGA. És ha Farkasfalvy marad az alispán?
- ARANKA. Az lehetetlen. Győznünk kell, és győzni fogunk.
- KINGA. Szóval mindenáron alispánné akarsz lenni?
- ARANKA. Én minden cím nélkül is örömet lennék Tornyai felesége, de mégis szívesebben látom őt olyan rangban, amely tiszteletet és fényt áraszt rá, s amelyet hasznára fordíthat hazájának.
- LANGYOS *jobbról jön.* Á, itt vagytok?
- ARANKA. No, sógor, hogy van a Bokrosné leánya? Elmúltak a görcei?

LANGYOS. Mire megérkeztem, kutya baja sem volt.

ARANKA. Azért kellett volna korábban érkezned. Mi lesz az orvosokból, ha híre terjed, hogy a betegek nélkülük is meggyógyulnak?

LANGYOS. *leül.* Csak gúnyolódjál.

KINGA. Na férjemuram, mi újság?

LANGYOS. *homlokát törli.* Iszonyú meleg van!

KINGA. Nyáron, déltájban, az éppen nem újság. S ha egyebet nem tudsz...

LANGYOS. Ismét ellenem vagy, édeském... pedig most nincs igazad... mert igen nevezetes újságot hoztam...

KINGA. Kíváncsi vagyok.

ARANKA. Csak hamar, hamar, sógor.

LANGYOS. Mikor Bokrosnétól visszatérőben voltam, s a Nagy utca elején a „Bűnbeeséshez” címzett patika előtt - tudod, sógorasszonyka, azért nevezik így, mert a címtáblájára a paradicsomi almafa van ráfestve a kígyóval...

KINGA. Csak a dologra, ne magyarázzgass...

LANGYOS. Hát igen... szóval... de nem - rosszul mondtam, nem is a „Bűnbeesés” előtt történt, hanem a „Szürke Csacsi” előtt...

ARANKA. Az is patika?

LANGYOS. Dehogy, dehogy. Vendégfogadó. Szóval ez előtt találkoztam Heves ügyvéddel. Tyú, sógorasszony, azzal meggyűl ám a bajod.

ARANKA. Hogyhogy?

LANGYOS. Mindjárt elmondom. Tiszteletteljes kézcsókját jelenti általam.

ARANKA. Köszönöm.

KINGA. Ez az egész nevezetes újság?

LANGYOS. Ne zavarj meg folytonosan, édeském. Látod, összezavartál; már megint tévedtem.

ARANKA. Nem küldi kézcsókját?

KINGA. Vagy talán nem is Hevessel találkoztál?

LANGYOS. Hevessel is találkoztam, kézcsókját is küldi. De nem a „Szürke Csacsi” előtt, hanem a „Bűnbeesés ” előtt.

KINGA. Unalmas vagy a hosszadalmassággoddal.

LANGYOS. Mindjárt nem fogjátok magatokat unni. Tehát - Heves úr éppen kocsiba szállott, amint mondta, két nemesfaluba megy egy kicsit körülnézni.

ARANKA. Ez természetes, hiszen szolgabíró akar lenni.

LANGYOS. Szolgabíró? Hol van ő már attól? Első alispán akar lenni.

ARANKA. Első alispán?

KINGA *Arankához. No látod? Langyoshoz. Ő maga mondta?*

LANGYOS. Tulajdon ő maga. Szórol szóra elmondom az egészet. Amikor meglátott, így köszönt. Jó napot, főorvos úr! Illetve azt mondta, főorvos úr, jó napot! Én, amint illik, viszonztam, jó napot, ügyvéd úr! Mire ő: Igen örvendek, főorvos úr, hogy találkozunk, mert másképpen be kellett volna szólanom úriházába, pedig most nincs elmulasztani való időm. A szép Aranka célzását - megértettem. Ő nyilván ismeri tehetségemet, és keze által akar engem arra serkenteni - vagy talán azt mondta: buzdítani? - nem, mégis inkább serkenteni -, hogy ennek a vármegyének én legyek az első tisztviselője. Megvan! Azt mondta: sarkallni! Bizalmának mindenestre megfelelek, mert hiszen, ha barátomat, Tornyait pártom által alispánná tudtam volna választatni, mennyivel inkább meg bírom azt tenni saját magammal, akit Aranka szép keze bírhatásának reménye - hiába, csak a fiskálisok tudják jól kifejezni magukat-, szóval szép keze bírhatásának reménye még a lehetetlennel is szembeszállanom felbátorít. Tessék neki megmondani, hogy holnap reggel vagy holnap este udvarolnom leend szerencsém önagságánál. Ezzel elvágatott, én pedig hazafelé ballagtam.

KINGA. Ballagtál? Ahelyett, hogy vágattál volna!

LANGYOS. Nem vágathattam, mert még egy betegemhez kellett ellátogatnom. Hja, az orvosi kötelesség!

ARANKA. Egy órával ezelőtt nem siettél a betegekhez.

KINGA. Pedig sürgősen hívták...

ARANKA. Úgy látszik, mintha valamit őriznie kellett volna idehaza.

LANGYOS. Őrizni? *Kényszeredetten nevet.* Már látom, hogy a szobámba kell zárkóznom, mert egyszerre két asszonnyal gyöngye vagyok vitatkozni. *El a rendelőbe.*

KINGA. Na ugye, milyen veszélyes játékba bocsátkoztál?

ARANKA *feláll.* Csakugyan megvallom, hogy ez a fordulat egy kicsit meghökkent.

KINGA. Azonban várj csak. Ha alaposabban meggondoljuk, nem is olyan kellemetlen.

ARANKA. Hogy érted ezt?

KINGA. Ami engem illet, inkább akarnék Heves felesége lenni, mint Tornyaié.

ARANKA *leül.* Ugyan kérlek, hogyan hasonlíthatod őket össze?

KINGA. Nézd, Arankám, Heves valamivel fiatalabb is, aztán meg elegánsabb és sokkal gazdagabb.

ARANKA. Van énnékem annyi vagyonom, hogy ezen a szemponton túltehessem magamat.

KINGA. Ez igaz, de az eleven, tűzvérű Heves, a haladó párt nagy befolyású embere - gondold csak meg, Aranka -, ő bizonyosan olyan szellemben fogja megyénket vezérelni, hogy ha egy év múlva Pestre utazol vele, az ifjúság fáklyás zenével tiszteli meg, és micsoda örömed lesz, ha így szól majd hozzád: „Gyere az ablakhoz, kedvesem, íme, ez a dicsőség engem illet.”

ARANKA. Látszik, hogy keveset forogtál a világban, és csak hírlapok után ítéled meg a pártokat. Heves csak torzképe a szabadelvűségnek. Gyönyörű elveket kürtöl, de adj csak olyan hatalmat a kezébe, s a legkiállhatatlanabb zsarnokká fog fajulni.

KINGA. Nem hihetem vádjaidat - szavai oly édesek és annyira szívhez szólnak...

ARANKA. Te azt hiszed, hogy Heves őszintén szeret engem?

KINGA. Szava oly őszintén csengett, hogy nem kételkedhetsz.

ARANKA. Képzelhetsz valódi szerelmet hűség nélkül?

KINGA. Nem.

ARANKA. No és ha Heves szerelmi ajánlatot fogadna el más nőtől - most, mikor kezemet kérte meg?

KINGA. Ilyet ő bizonyosan nem tesz.

ARANKA. És ha mégis tenne?

KINGA. Akkor becstelennek tartanám.

ARANKA. Jól van, ez nekem elég. *Feláll.* Remélem, kiverem a fejedből ezt a vak bizalmat és - ezen túl a magam ügyén is segíték.

KINGA. Halljuk tervedet.

ARANKA. Jó, hallgass ide!

TORNYAI *balról jön.* Bocsánat, hogy ismét és ilyen hamar teszem tiszteletem, de a rendkívüli körülmények, az új hírek talán kimentenek. *Leteszi a kalapot.*

ARANKA. A legfontosabb hírt tudjuk már. Heves faluzni ment, vagyis ön ellen korteskedni.

TORNYAI. Szóval már értesülni méltóztattak róla?

ARANKA. És ön - ön nem tesz semmit?

TORNYAI. Háromévi szolgabíróságom alatt megtettem becsületesen, ami csekély erőmtől telt. Most a választó nemességre bízom magam.

KINGA. De mégiscsak fel kellene vennie a küzdelmet önnek is?

TORNYAI. Vagyis vesztegetnem kellene azt a népet, amelyet vezetnem kötelességem.

ARANKA. Nagyra becsülöm önt ezért a nyilatkozatáért, de mai határozatom után mégis megvárhatnám, hogy most egyszer - kivételképpen...

TORNYAI. Fájdalommal, de kénytelen vagyok megvallani, hogy a becsület útjáról kivételképpen sem akarok eltérni...

ARANKA. Az ön tanácsára írtam azt a nyilatkozatot...

KINGA. Ön a kertben, mialatt a kérők Arankát ostromolták, azt mondta nekem, hogy Aranka válaszoljon kétértelműleg, hogy mindegyik megnyugodjék, és magát hihesse választottnak.

ARANKA. Ezeket a szavakat én híven közöltem testvéremmel.

TORNYAI. Én ezt azért kértem volt, hogy mindkettő megnyugodjék és a tisztújításig reám ne támadjanak praktikáikkal. De azt én nem tanácsolom, hogy nagysád kezét ígérje annak, aki alispánná leend, mert nem pusztán kettőjüknek, hanem több férfiúnak nyújtott reményt.

ARANKA. *zavartan.* Erre nem is gondoltam.

KINGA. No ezt elhirtelenkedtük.

TORNYAI. Azért ne aggódjanak oly igen nagyságtok. Vajon lehetnék-e ilyen nyugodt, ha minden reményről le kellene mondanom? *Kezet csókol Arankának.*

ARANKA. S mi az alapja az ön reménykedésének?

TORNYAI. A főispán bölcs belátása. Ismerve Heves túlzó elveit, aligha fogja jelölni.

KINGA. Aligha fogja jelölni, amikor rokona?

ARANKA. S hozzá még anyagi összeköttetésben is áll vele?

KINGA. Ez hiú reménykedés, szolgabíró uram. Heves jelöltetni fog, s mi történik, ha ön az összeesküvők megválasztásában annyira kényes ízlésű?

TORNYAI. *sóhajtva.* Akkor Heves lesz az alispán, mert Farkasfalvy a telek-szabályozás alkalmával oly gyűlöltté tette magát, hogy a jól fizető Hevest nem győzheti le.

ARANKA. *fölsindultan.* És én?

TORNYAI. Nagysád rám nézve ismét elveszett, ha Heves vagy önként vissza nem lép, vagy ha ön adott szavát meg nem szegi *kitörő indulattal*, vagy ha barátomat párbajban föbe nem lövöm.

KINGA. *ijedten.* Az istenért!

Nagy hallgatás.

ARANKA. Bizonyosan véli ön mondhatni, hogy Farkasfalvy semmi esetre nem marad hivatalában?

TORNYAI. Bizonyosan mondhatom - egy órával ezelőtt kaptam tudósítá-sokat járásomból, melynek nagyszabású nemessége részemre nyilatkozik -, de Heves pénze mindenható, mert a nemesség tulajdonképpen leginkább csak Farkasfalvytól kíván szabadulni - és bizonyosan örömebb fog Heves mellett jó pénzért, mint mellettem ingyen szavazni.

ARANKA. Minden jóra fordul. Legyen bár Heves az alispán, mégis önnek virít a tulipán. Igen, barátom, fejembe kész már a terv.

TORNYAI. Minő terv?

ARANKA. Egy szót sem mondok önnek róla... egyedül testvéremnek juttatok belőle valamicskét... mert azt akarom, hogy ennek a tisztújításnak dicsősége engem illessen.

TORNYAI. Mégis esedezem, mert hogyha megtudnám, hogy nagysád érettem pénzzel lép közbe...

ARANKA. Az egész tisztújítás egyetlen fillérembe sem fog kerülni, és mégis a felesége leszek önnek.

NELLY *jön.* Az ebéd a kertben tálaltatik.

ARANKA. Éppen jókor, mert különben többet találtam volna ígérni, mint amennyit teljesíthetek. Ha úgy tetszik...

KINGA. Tornyai úr, kérem karját, mert a vendégnek a háziasszonyt kell vezetni.

ARANKA *pajzánul.* Jól van, jól, csak menjetek - én addig majd elszeretem férjedet...

KINGA. Értetek jövök, ha sokáig késtek. *Tornyaival el.*

ARANKA *leül a zongorához, beszél a rendelőbe.* Sógor úr! Sógorka!

LANGYOS *kilép.* Mit parancsol a sógorasszonyka?

ARANKA. Mondd, sógor, korteskedtél te már valaha?

LANGYOS. Soha. A tisztújításokon nekem csak annyi részem van, hogy az agyonvertekről látteleletet készítek.

ARANKA. Nohát, most korteskedni fogsz.

LANGYOS. A világért sem.

ARANKA. Ha szépen kérlek, ha nagyon szépen kérlek - akkor sem?

LANGYOS. Akkor sem. Én semmiféle politikai mozgalomba nem vegyülök, én nem csatlakozom egyik párthoz sem.

ARANKA. Nem? Nohát pedig csatlakozni fogsz, mégpedig ma. S ezt most már nem kérem, hanem parancsolom.

LANGYOS. Micsoda?

ARANKA. És ha nem engedelmeskedel, hát a testvéred előtt bevádollak, először is vesztegetésért, másodszor pedig azért a könnyelműségért, hogy tíz forintot adtál egy vizslának, akit méghozzá a szobádba zárva tartottál. Nos, engedelmeskedik a sógor úr?

LANGYOS. Kérlek - kérlek, a feleségem nem értené meg a tíz forintot - ő igen szűkmarkú - csak nem tud róla valamit?

ARANKA. Még nem. És nem is fog tudni, ha mindent az én parancsaim szerint fogsz véghez vinni. Itt a kortesjelvény! *Fehér tollat ad át neki.*

LANGYOS. Kellett nekem kutya? Méghozzá ilyen hűtelen és ilyen harapós!

Függöny.

MÁSODIK KÉP

Szűk előszoba a főispánnál, képek, székek, kisasztal. Jobb felé ajtó egy kis üveges erkélyre, középen és balra ajtó.

- DAMÁZSDI* *középről jön.* Csak jöjjön kend utánam, Mózes gazda! Mindjárt bejelentem a tekintetes alispán úrnak. Várák itt az előszobában.
- SCHNAPS. Ha még egyszer kendnek szólít engem, Damázsvdi uram, hát akkor bizony én is kendezni fogom az urat.
- DAMÁZSDI *nevet.* Mi a manó? Elment az esze ennek a zsidónak? Talán méghogy nagyságoljam is kendet?
- SCHNAPS. Ugyan miért ne, ha szabad kérdeznem? Haszonbérem igen jó, és nem én leszek az első zsidó, akit Damázsvdi uramnál különb emberek nagyságolnak. De ne vitatkozzunk. Jelentsen be hamar az alispán úrnak. Nincs kedvem az időt kendre vesztegetni.
- DAMÁZSDI. Ezer kutyafejű tatár! Zsidó, mindjárt porrá zúzlak! Így mersz hozzám szólni, aki tizenöt esztendeig huszár voltam a Frimont ezredében, aki nemesember vagyok, mint maga a tekintetes alispán úr?
- SCHNAPS. Hát aztán? Az utolsó országgyűlés óta a zsidó sem kutya, hanem olyan ember, mint akárki más. Isten áldja meg azokat a derék férfiakat, akik azt a szent törvényt csinálták.
- DAMÁZSDI. Bár inkább kergettek volna ki az országból benneteket.
- SCHNAPS. Azt ugyan soha nem teszik, mert sokszor megszorulnának pénz dolgában, ha a szegény zsidó nem iparkodnék néhány forintocskát megtakarítani.
- DAMÁZSDI. Igen, mert csaljátok az embereket!
- SCHNAPS. Kinek van több esze, annak-e, aki csal, vagy aki nem hagyja magát csalni?
- DAMÁZSDI. Fogd be a szájad, ha nem akarod, hogy kitepjem a nyelvedet.
- SCHNAPS. Azt ugyan nem teszi kend, Damázsvdi gazda. Az emancipáció óta a zsidót nem szabad ítélet nélkül megverni.
- DAMÁZSDI. Megint kendezel? Megállj csak, fogadom, hogy még ma a dere-sen kenem rád az emancipációt. Úgyis foga van rád a tekintetes úrnak. Engem kendezni, aki tizenöt esztendeig ettem a császár kenyerét?!
- SCHNAPS. Én pedig harminc esztendő óta eszem a tulajdon kenyeremet!
- FARKASFALVY *balról belép.* Micsoda lárma ez itt az én hivatali előszobámban?
- DAMÁZSDI. Alázatosan jelentem, parancsolatjára elhoztam a zsidót.

* (?) szereplő - a szereplőlistáról hiányzik.

FARKASFALVY. Jól van, elmehet kend.

DAMÁZSDI. De kérem, tekintetes alispán úr, ez a zsidó nemzeti becsületemben sértett meg.

FARKASFALVY. Hogyan?

DAMÁZSDI. Kendnek szólított.

SCHNAPS. Mert ő is úgy titulált engem, s én azt hiszem, ha a tekintetes úr megengedni méltóztatik, hogy az emancipáció...

FARKASFALVY. Igaza van, Mózes! Mindnyájan egy haza gyermekei, következésképpen testvérek vagyunk. *Közeledik Damázsdéhoz.* Kötelességünk, hogy rút viszálykodás helyett, szeretettel öleljük át egymást.

DAMÁZSDI. De hát, tekintetes uram, ő mégiscsak zsidó!

FARKASFALVY *halkan.* Hallgasson kend! Ne állanánk csak tisztújítás előtt, majd deresre füleltetném ezt a jebuzeust! *Hangosan.* Menjen kend, ha nem akarja, hogy megharagudjam.

Damázsvdi közében el.

SCHNAPS. Tekintetes uram, miképpen hálálhatnám meg emberbaráti, szép bánásmódját?

FARKASFALVY. A kötelesség teljesítése nem vár hálát.

SCHNAPS. Hívatni méltóztatott, tekintetes uram?

FARKASFALVY *leül, Schnaps állva marad.* Egy kis beszédem van magával, Mózes. Ki lakik most a vendégfogadójában?

SCHNAPS. Egy pesti ügyvéd a jurátusával. Bizonyos Heves nevezetű. Kibérelte az egész fogadót három napra. Igen drága, finom úr. A jurátus is. Most nincsenek itthon. Kikocsiztak a szomszéd nemesi községekbe.

FARKASFALVY. Heves úr a fogadót kinek a számára bérelte ki?

SCHNAPS. Fél órával ezelőtt tíz szekéren negyven nemesúr érkezett.

FARKASFALVY. Mennyi bor van a számukra rendelve?

SCHNAPS. Amennyit meg bírnak inni. Sőt még annál is több, ha kívánják.

FARKASFALVY. Mennyiért méri ön a bort?

SCHNAPS. A legjobbikból kell adnom, húszkrajcárosból...

FARKASFALVY *tréfásan.* De csak megkeresztelteti ön?

SCHNAPS. Isten mentsen! Inkább magamat, mint a boromat - jó híremet a világ minden kincséért sem kockáztatnám.

FARKASFALVY *kis szünet után.* Tud maga hallgatni?

SCHNAPS. Tekintetes uram, a szegény zsidónak mindent kell tudni... azaz, ami az emancipációval nem ellenkezik.

FARKASFALVY. Ötszáz pengő forintot adok, ha legrosszabb borával itatja őket, és az ételüket mind megkozmásítja.

SCHNAPS. Kérem, az lehetetlen.

FARKASFALVY. Hogy volna lehetetlen?

SCHNAPS. Az az úr becsületesen fizeti boromat és ételemet.

FARKASFALVY. A maga vendége veszedelmes ember!

SCHNAPS. Méltóztassék az ellenkezőjéről meggyőzni, tekintetes uram. Heves úr tegnap azt mondta nekem: Mózes barátom, ha pártunk győz, a legszegényebb zsidó is egyenjogú lesz az egész nemes-séggel. Ez nem veszedelmes ember, hanem drága, finom úr.

FARKASFALVY. Egyszóval ajánlatomat nem fogadja el?

SCHNAPS. Nem tehetem, tekintetes uram. A szegény zsidó érdemes akar lenni az emancipációra.

FARKASFALVY. Az ajánlatomat nem fogadja el, de persze a hírért szét fogja vinni?

SCHNAPS. *alázatosan.* Miféle ajánlat? Én nem tudok semmit, nem hallottam semmit. Már szinte el is feledtem azt is, hogy itt voltam. Legalázatosabb szolgája, tekintetes uram! *Félre.* Inkább ingyen adom a boromat - ne félj, nem feledtem, hogy minden közgyűlésen ellenezted az emancipációt, ha más jó emberek szóba hozták.

FARKASFALVY. Tessék?

SCHNAPS. Semmi, csak félrebeszéltem. *El.*

Damázsdi középről jön.

FARKASFALVY. Jobban meggondoltam a dolgot. A zsidó csakugyan hibás.

DAMÁZSDI. Utána rúgtassak? Visszahozzam?

FARKASFALVY. Nem, nem! Majd tisztújítás után emlékeztessen kend rá.

DAMÁZSDI. Nem felejttem el.

FARKASFALVY. Az ötven akó bort kivitte már kend a korcsmánkba?

DAMÁZSDI. Eddig tán már meg is kezdték az ivást a nemesek.

FARKASFALVY. Hát a húst?

DAMÁZSDI. Azt is, de sok beszédembe került, míg a mészáros pénz nélkül kiadta.

FARKASFALVY. Hogyan?

DAMÁZSDI. Szinte nem is merem megmondani, hogy mit szólott.

FARKASFALVY. Ki vele! Parancsolom!

DAMÁZSDI. Hát azt mondta - úgy beszélnek a városban - hogy más lesz majd az alispán - és azután...

FARKASFALVY. Azután?

DAMÁZSDI. Azután majd tekintetes uram elfelejti kifizetni a hús árát.

FARKASFALVY. Úgy? No majd erre is figyelmeztessen kend a tisztújítás után.

DAMÁZSDI. Majd egyszerre csípjük meg a zsidóval.

FARKASFALVY. *pénzt vesz elő a tárcájából.* Itt van a pénz. Járja el kend a korcsmákat. Ahány új embert szerez, annyi ezüsttízest kap.

DAMÁZSDI. Köszönöm alássan. *Indul a középajtón, találkozik Hajlósival, köszön neki, azután el.*

FARKASFALVY. Á, a jegyző úr? Nos, jó híreket hoz?

HAJLÓSI. Fájdalom, nem lehetek szerencsés oly hírekkel udvarolni, melyekkel magas kegyét nyerhetném meg a tekintetes alispán úrnak.

FARKASFALVY. Baj van a tisztújítás körül?

HAJLÓSI. Nem erről van szó, tekintetes uram. Szép menyasszonya, Aranka nagysád...

FARKASFALVY. Talán beteg?

HAJLÓSI. Adná isten, hogy az volna... Ezerszer bocsánatot kérek, de ezt az istentelen kívánságot az a vonzalom csalta ki belőlem, mellyel a tekintetes úr boldogsága iránt viseltetem.

FARKASFALVY. Miről van hát szó? *Leül.*

HAJLÓSI. Aranka önnagysága, hogy is bátorkodjam mondani? - nehezen lesz kegyes pártfogóm menyasszonya.

FARKASFALVY. Nem értem.

HAJLÓSI. Alázatosan bocsánatot kérek, de teljes meggyőződés után mondom, hogy...

FARKASFALVY. Hogy?

HAJLÓSI. Hogy Aranka önnagysága Heves urat szereti.

FARKASFALVY. Lehetetlen! Bizonyosan csalatkozik ön.

HAJLÓSI. Fájdalom, nem. Röviden elmondom az egész szomorú történetet, mely által Aranka önnagyságának valódi érzelméről meggyőződhettem.

FARKASFALVY. Csak hamar, hamar.

HAJLÓSI. A tekintetes úr bizonyosan tudja, hogy a főorvos úr kertjében a kiskapun belül, mindjárt a kőfal mögött egy szép nagy gesztenyefa díszeleg...

FARKASFALVY. Mi köze van a gesztenyefának ehhez a dologhoz?

HAJLÓSI. Mindjárt alázatosan kiderítem... Én tegnap estefelé erre a gesztenyefára felmáztam...

FARKASFALVY. Felmászott?

HAJLÓSI. Nem volt nehéz, felmáztam rá. A tekintetes úr is meg tudná tenni. Huszárnak méltóztatott lenni.

FARKASFALVY. Én ilyeneket nem szoktam tenni.

HAJLÓSI. Én azonban megtettem. Mint azt máskor is, más helyeken is cselekedtem már, hogy a tekintetes urat a tisztviselők valódi érzelmeiről értesíthessem. Hiszen másképpen bajos volna ilyen nagy kiterjedésű megyét kormányozni.

FARKASFALVY. Hagyjuk ezt! Csak a dologra!

HAJLÓSI. A fának lombjai - amint megjegyezni bátorkodtam - tökéletesen ellepleztek, s én kényelmesen végignézhettem és végighallgathattam, hogy Aranka önagsága a verandán minő levelet írt. A főorvos neje mellette ült. Olvasd - mondta Aranka nagysád, és átadta a levelet a főorvosné nagysádnak, aki abból hangosan körülbelül ezeket olvasta...

Damázsdi közéről belép.

FARKASFALVY. Ne háborgasson kend!

DAMÁZSDI. Engedelmet kérek, de a tari és a szúnyogi nemesek hadnagyai akarnak szólni a tekintetes urammal.

FARKASFALVY. Az ördögbe is, mindig ilyen alkalmatlan időben jönnek. De hát fogadnom kell őket, mert abban a két faluban sok nemesember lakik. *Hajlósához.* Majd azután folytatja. *Kinyitja a középajtót.* Kérem, uraim, csak méltóztassanak. Damázsdí, már mondtam magának, hogy érdemes nemestársaimat mindenkor jelentés nélkül bocsássa be. *Damázsdi el.*

Virágos György és Aranyos Mihály közéről belépnek.

FARKASFALVY. Igen örülök, hogy szerény házamnál tisztelhetem az urakat. Miben lehetek szolgálatjukra barátainnak?

VIRÁGOS. Egy kissé értekezni szeretnénk tekintetes urammal...

ARANYOS. Az alispánságra nézvést...

FARKASFALVY. Szívesen. Ülünk le.

ARANYOS. Köszönjük szépen. Nem fáradtunk el.

VIRÁGOS. Szekeren gyöttünk...

FARKASFALVY. Amint tetszik, kedves barátaim. Hajlói urat ismerik, ugye? A tari és a szúnyogi nemesek mindig mellettem voltak, remélem tehát, hogy most sem fordulnak ellenem?

VIRÁGOS. Azaz - megkövetem a tekintetes urat - egy kis bökkenője mégis vagyon a dolognak.

ARANYOS. Nékem is azt kell mondanom a szúnyogiak nevében.

FARKASFALVY. Hogyan?

HAJLÓSI. Éppen ezen két közbirtokosságot méltóztatott a tekintetes úr leginkább kímélni minden nemesi teher fölosztásában...

VIRÁGOS. Az igaz, de mégis meg kell vallanunk...

FARKASFALVY. Bizonyosan bujtogatók jártak az uraknál?!

HAJLÓSI. Az a pesti úr?

ARANYOS. Hát nem tagadjuk...

VIRÁGOS. Megvalljuk, hogy járt nálunk...

FARKASFALVY. No és nemesuraim, mit határoztak?

ARANYOS. Hogy előbb szívére tapintunk a tekintetes úrnak.

VIRÁGOS. És majd csak annak utána határozunk...

ARANYOS. Heves úr meg a jurátus annyi sok jót ígért.

VIRÁGOS. Azt ígérte, hogy valamennyi utat megcsináltatja a vármegyében.

ARANYOS. Hogy valamennyi közgyűlésre a maga költségén viszi be a nemességet...

VIRÁGOS. Hogy mindnyájan egyformák leszünk.

ARANYOS. Hogy még egy grófnak se lesz több jussa, mint az utolsó bocskoros nemesembernek.

VIRÁGOS. Ezt mind kiviszi Heves úr!

ARANYOS. És hatalmas pártja.

VIRÁGOS. Melynek jelszava: éljen az egyenlőség!

ARANYOS. Mink hát azért azt gondoltuk...

VIRÁGOS. Hogy a dolgok ilyenén állásában...

FARKASFALVY. Heves mellett fognak szavazni?

ARANYOS. Nem tagadhatjuk.

VIRÁGOS. Mert hát bizony minékünk is jobban esne négylovas hintón járni...

ARANYOS. Mint kétökrös szekéren.

VIRÁGOS. Mert hát, hogy mink is olyan emberek vagyunk, mint a grófok.

ARANYOS. Meg a hercegek.

FARKASFALVY. Így hát nekem meg kell buknom?

ARANYOS. Mink azt nem mondtuk.

VIRÁGOS. Egy árva szóval sem... Hanem csak azt kiáltjuk: éljen az egyenlőség!

FARKASFALVY. Megvallom, kedves atyámfiaim, ez a váratlan újság nagyon meglepett. Én éppen a tari és szúnyogi atyafiak iránt viseltettem mindig a legnagyobb bizalommal - én nem szoktam fukarkodni -, ha talán valami áldozattal ismét megnyerhetném barátságukat, én örömetest kész vagyok.

HAJLÓSI. Engedelmet, tekintetes uram. *A hadnagyokhoz.* Uraim, rútul jégre vitték magukat.

ARANYOS. Minket?

VIRÁGOS. De kérem alázatosan, benőtt már a fejünk lágya.

HAJLÓSI. Bajosan hiszem, hogy voltaképpen tudnák - figyeljenek csak rám. Nagy úr kevés van az országban, ugye?

VIRÁGOS. Számra nem sokan vannak ugyan, az igaz, de gyakran mégis úgy érzi őket az ember, mintha a csillagokkal is vetekednék a számuk.

HAJLÓSI. Közönséges nemesember több van.

VIRÁGOS. Sokkal több van...

HAJLÓSI. De paraszt még több van.

ARANYOS. Azoknak talán az isten tudja számát...

HAJLÓSI. *ravaszul*. Figyeljenek tehát, uraim. Az újtó emberek igen veszedelmesek; ők nemcsak a nemeseket akarják egyenlőkké tenni, hanem a parasztokat is hozzájuk akarják emelni.

ARANYOS. Micsoda?

VIRÁGOS. Csak az kellene még!

HAJLÓSI. Pedig így van. Akkor azután a nemeseknek is adót kellene fizetniük.

ARANYOS. Mink nem fizetünk.

VIRÁGOS. Azért vagyunk nemesemberek, hogy ne fizessünk.

HAJLÓSI. *mosolyogva*. Pedig már fizettek is...

ARANYOS. Én nem...

VIRÁGOS. Én sem...

ARANYOS. Adósságomat sem fizettem meg soha, mert én nemesember vagyok.

VIRÁGOS. Én pedig megvertem a zsidót, midőn hozzám jött pénzt kérni, mert kúriámon kiskirály vagyok.

HAJLÓSI. Hogyan, uraim *gúnyosan*, hát az országgyűlési költségeket nem fizették?

ARANYOS. Igaz bizony - azt csakugyan megvették rajtunk.

HAJLÓSI. Pedig az új törvények által leginkább csak a parasztok nyertek.

VIRÁGOS. Erre nem is gondoltunk.

HAJLÓSI. Látják, uraim, mármost, hogy a mézes száju újtók csak ámítják a nemességet, és tulajdonképp a parasztokat akarják magasra emelni.

FARKASFALVY. Mert azok nagyobb számmal vannak, és következésképp nagyobb jutalmat is adhatnak.

HAJLÓSI. Éppen ezt akarám mondani.

ARANYOS *Virágoshoz. Gyuri!*

VIRÁGOS *Aranyoshoz. Misa! Leülnek.*

ARANYOS. Ezer szerencse, hogy még voltaképpen nem határoztuk el magunkat.

VIRÁGOS. De most már tudjuk, hogy mit kell tennünk.

ARANYOS. Mink ugyan nem fizetünk!

VIRÁGOS. És nem ülünk sort a paraszttal.

FARKASFALVY. Tehát bízhatom az urakban?

ARANYOS. Mint saját úri személyében.

FARKASFALVY. A Rét utcai vendégfogadóban minden el van készítve az urak számára.

ARANYOS. Oda megyünk.

VIRÁGOS. Nemestársaink a város előtt várnak követségünk sikerére. Mindjárt helyre vezetjük őket.

ARANYOS. Heves úr is, meg a jurátusa is ott vannak. Majd megmondjuk nekik -

VIRÁGOS. Megállj! Misa! Majd verset is mondunk nekik!

FARKASFALVY. Nemes barátom azt is tud?

VIRÁGOS. Hogyne tudnék?! Én vagyok a tisztújításokon a nótafabrikáló. Hallgassa csak a tekintetes úr!

Éljen, éljen az alispán,
Akit megyénk újra kíván!
Éljen Farkasfalvy Sándor.
Megyénkben ő nem lesz vándor!
Dobjuk ki hát azt a Hevest,
Mert elsózza még a levest!

Ilyenformán gondoltam. Ugye jól rámege?

FARKASFALVY. Kitűnően! „Dobjuk ki hát azt a Hevest...”

HAJLÓSI. „Mert elsózza még a levest”!

VIRÁGOS. Ezt fogjuk danolni...

ARANYOS. Mindjárt visszajövünk az ablaka alá a tekintetes úrnak, osztán tessék csak hallgatni. Útközben megtanítunk rá minden tari és szűnyogi nemest.

VIRÁGOS. Isten tartsa meg sokáig a tekintetes urat.

FARKASFALVY. Ajánlom magamat szíves barátságukba, uraim!

HAJLÓSI. Uraim, nevem Hajlósi...

ARANYOS. Nem hajlik ki eszünkéből soha, mert a tekintetes úr nyitotta fel a szemünket.

ARANYOS ÉS VIRÁGOS *kifelé mentükben dúdolják.*
 Dobjuk ki hát azt a Hevest,
 Mert elsózza még a levest.

El közében.

FARKASFALVY. Köszönöm. Az ön leleménye nagy veszedelemtől szabadított meg. Középponti esküdtté választatom önt.

HAJLÓSI. Oh, kérem, ilyen nagy kitüntetésre nem vagyok érdemes.

FARKASFALVY. Hanem szinte elfeledtük - mit írt a menyasszonyom Hevesnek?

HAJLÓSI. Igenis... A levél körülbelül így hangzott: „Szeretem önt - magam sem tudom, mit írjak, hogy megvetését magamra ne vonjam - de a szerelem elfojtja az ész szavát - éjfélkor várom önt a verandán - szép holdvilág lesz - a cselédség aludni fog - testvérem és sógorom is aludni fognak - várja önt Aranka!”

FARKASFALVY. Hallatlan elfajultság!

HAJLÓSI. Felháborító elvetemültség!

FARKASFALVY. A nagy műveltségű Aranka ilyen alacsonyságra képes!

HAJLÓSI. A tekintetes urat így kijátszani!

FARKASFALVY. Nagyságos asszonyka, nem így fogadtunk! Ezt én kéréskor nem így gondoltam!

HAJLÓSI. Ő nem méltó, hogy feleségül kegyeskedjék venni! Itt a szakítás az egyetlen találó felelet.

FARKASFALVY. Szakítás? - no az nem!

HAJLÓSI. Nem?

FARKASFALVY. Megbolondult ön? jószágaink határosak. Igen szép erdeje van. Legalább ezer sertést lehetne benne makkoltatni. Legelője gyönyörű fekvésű. Gyapja pedig az egész országban ritkítja párját... Bolondság volna kezéről lemondanom.

HAJLÓSI. De a hűtlenség.

FARKASFALVY. Majd én megtalálom a módját... vannak eszközök... résen leszek... vigyázni fogok rá... és persze magamra... a magam hírnevére... hogy meg ne csaljon. De hogy lemondjak róla? - Önnek mindenestre köszönöm ezt a buzgó munkásságot... csak folytassa... meg lesz a jutalma... *Kívülről zene és ének hallatszik.*

FARKASFALVY. Mi ez?

HAJLÓSI. *kinéz.* A tari és szúnyogi nemesek közelednek.

FARKASFALVY. A kedvesek! Ez a józan nép nem ugrik be a népbolondítóknak... Derék, jószándékú nép. Üdvözölnöm kell őket az erkélyről.

HAJLÓSI. Ha megengedi, tekintetes úr, kinyitom az erkély ablakát.

FARKASFALVY *nevetve megfogja Hajlósit. Most aztán meghalljuk, hogy:*
Dobjuk ki hát azt a Hevest...

HAJLÓSI *nevet. Mert elsózta még a levest... Kimegy a színről, jobbra az erkélyre.*

DAMÁZSDI *berohan középről. Tekintetes alispán úr!*

FARKASFALVY. No mi az?

DAMÁZSDI. A tari és szúnyogi nemesek hadnagyait a kortesek itt az alispán úr háza előtt megverték. Amott a mellékutcában biztatja őket Heves úr meg a jurátusa.

Kívülről lárma, majd éneklés.

Kisütött a nap sugára
Heves úrnak ablakára.
Inkább legyen Angyal Bandi
Alispán, mint Farkasfalvy.

FARKASFALVY. *Az ördögbe is! Ének kívülről.*

Egy istenünk, egy királyunk,
Heves úr az alispánunk.
A farkas oly ravasz állat,
Hogy a neve is utálat.

FARKASFALVY. Goromba csorda!... Ostoba népség! Nem érdemlik meg az ember nevezetet.

HAJLÓSI. Hallatlan vakmerőség!

Jobbról nagy csörömpölés.

FARKASFALVY. Kővel bezúzták az ablakot!... *Dühösen!* Hajlósi! Ide figyeljen! Én nem adom olyan könnyen meg magamat! Akit számomra nem tud lekenyerezni, azt mind Tornyai kezére kell megnyerni!

HAJLÓSI. Tornyai részére?

FARKASFALVY. Igen, hogy Heves pártját megosszuk!... Ért engem? Ekképpen cselekedjék!

HAJLÓSI. Hogy Heves pártját megosszuk? Bámulom a tekintetes uram fényes elméjét! *Meghajlik.*

Kívül az ének és lárma tovább tart.

Függöny.

HARMADIK KÉP

Szűk szoba Schnaps Mózes fogadójában. Estefelé.

HEVES *az asztalnál ül, levelet pecsétel. Kedves Mózes barátom, ezt a levelet azonnal küldje el a jurátusomnak.*

SCHNAPS. Mást nem méltóztatik parancsolni?

HEVES. Nem. De mégis! Meg akarom magának még egyszer köszönni, hogy olyan becsületesen elutasította Farkasfalvy kísértését.

SCHNAPS. Hálából tettem. Hogy a szegény zsidó is szabad immár, azt a tekintetes úr pártjának köszönheti Izrael elnyomatott népe. De számíthatnak is ránk minden jó- és balsorsban. Mert a zsidó nem hálátlan. És ha a tekintetes úr talán kissé megszorulna, csak méltóztassék parancsolni.

HEVES. Köszönöm, barátom, mindennel el vagyok látva. Mit csinálnak a választóim?

SCHNAPS. Isznak, tekintetes uram. A legjobb boromat szolgálom nekik.

TORNYAI *középről belép.* Jó estét, Kálmán!

HEVES. Isten hozott, Károly. Már azt hittem, haragszol. Tegnap óta nem láttalak. Mózes barátom, ne feledkezzék meg a levélről és legyen gondja mindenre.

SCHNAPS. Sietek, tekintetes uram, sietek! *El.*

TORNYAI. Nem volt időm, hogy felkeresselek. A központi szolgabírónak ilyenkor mindig sok a dolga, s a főispánnál is elidőztem.

HEVES. Dicsérem izléseidet, barátom. Kinga csakugyan méltó testvére a szép Arankának, és jól teszed, ha ezt a fából gyártott főorvost a jégre viszed.

TORNYAI. Kérlek, hagyjuk már ezt az ízetlenséget. Nem szeretem, ha előttem nőket meggyanúsítanak.

HEVES. Legyen hát kívánságod szerint, te szigorú erkölcsbíró. Aki csak titkon szereted az élet örömeit élvezni. Beszéljünk hát másról. Én is voltam a főispánnál. Kijelölt az első alispánságra.

TORNYAI. Engem is.

HEVES. És Farkasfalvyt is.

TORNYAI. Hárman indulunk. A maradi Farkasfalvy, te, a vágató haladó és én.

DARABOS *jön.* Tekintetes uram! *Észreveszi Tornyait.* Engedelmet kérek, Darabos Árpád a nevem. Heves ügyvéd úr jurátusa vagyok.

TORNYAI *meghajlik.* Tornyai Károly, szolgabíró.

DARABOS. A Fekete Medvé-ben új tanyát nyitottak.

HEVES. Kinek a részére?

DARABOS. A tekintetes szolgabíró úr nevét hangoztatják.

TORNYAI. Az enyémet?

HEVES. Örülök, barátom, hogy ez életnek te is a gyakorlati oldalát kezded szemügyre venni... Tehát te is korteskedel? Te, a szigorú erkölcsbíró. Nagyon örülök!

TORNYAI. Becsületemre mondom, hogy én erről egyetlen szót sem tudok, és hogy én senkit sem hatalmaztam fel...

- DARABOS. A tanyát Langyos főorvos úr nyitotta meg, s az első korteseket ő vezette oda.
- HEVES. *nevet.* Hát ez dicső! Tehát a főorvos korteskedik melletted? Erre bizonyosan - Darabos ne hallgasson ide, nézze át addig a pesti újságot, ott vannak az asztalon *félrevonja Tornyait*, erre bizonyosan felesége bírta rá. Szegény, együgyű férj!
- TORNYAI. Most már aztán elég! Fékezd a nyelvedet, vagy mindenről megfeledkezem! *Újra csillapodva.* Gondolj inkább a magad ügyére Arankával. Aranka téged nem szeret.
- HEVES. Bizonyos vagy ebben?
- TORNYAI. Rendületlenül bizonyos. Ma reggel szólék vele, s úgy tetszett, mintha rettegnék győzelmedtől. S ha őt boldogtalanná tenni nem kívánod, lépj vissza.
- SCHNAPS *jön levéllel a kezében, Heveshez.* Levél a tekintetes úrnak. A főorvos úréktől az a szobalány hozta, aki a vendég özvegy nagyságával érkezett Pestről.
- TORNYAI. Nelly? *Halkan Heveshez.* Most meg fogod látni, hogy igazam volt. Aranka visszavonja a szavát.
- Heves idegesen felbontja a levelet, majd olvasni kezdi.*
- SCHNAPS *ezalatt Tornyaihoz.* Hallom, a szolgabíró úr is indul az alispán-ságért. Sajnálom, de én Heves úrért imádkozom. Tornyai úr igen jó ember, sok jót akar - de Heves úr mégis jobb, ő mindent akar.
- Heves ezalatt a levelet olvassa.*
- TORNYAI *hozzá lép, halkan.* No, ugye megmondtam? Mást szeret! A szavát visszavonja?
- HEVES *felkacag.* Mást szeret? Szavát visszavonja? Ez a levél minden kétséget eloszlat... Oda is adom neked, miért ne? Hiszen mátkámról van szó, s ez a találkára való invitálás már nem lehet kompromittáló.
- TORNYAI. Találkára való invitálás?
- HEVES. Az. Itt van. Olvasd. Ismered Aranka írását?
- TORNYAI. Ismerem. *Olvassa.*
- HEVES. Nos, mit szólsz hozzá?
- TORNYAI. Nincs többé mit szólnom. Feledd, amit az előbb mondtam. Örülj szerencsédnek. Élj boldogul.
- HEVES. Elmégy?
- TORNYAI. El...
- HEVES. Akkor hát a gyűlésteremben holnap...
- TORNYAI. ...aligha látjuk egymást. Rosszul érzem magamat, fáradt vagyok. Uraim, jó éjszakát! *El.*

HEVES *vállat von, azután.* Nos, uramöcsém, egyéb újság nincs?

DARABOS. Igenis van. A tari és szúnyogi nemesek hadnagyai - valami Aranyos és Virágos...

HEVES. Akiket a saját pártjuk megvert?

DARABOS. Igenis azok. Újra nekikezdték a bajkeverésnek, s azzal ingerlik a bocskoros nemességet, hogy ők nem ülnek sort a paraszttal, és nem fognak adót fizetni.

HEVES. Ez Farkasfalvy keze játéka.

DARABOS. Úgy van. De sajnos, meg kell vallanom, hogy elég sok ingadozó akad, akik kezdenek feléjük hajlani.

HEVES. Úgy? Majd meglátjuk. És énrólam mit beszélnek?

DARABOS. Azt, hogy tekintetes uram és pártja mindent egyszerre akar!

HEVES. Úgy... Akkor hát... Ide figyeljen, uramöcsém, maga is, Schnaps úr!... *Daraboshoz.* Be kell járnia Farkasfalvy tanyáit, és ahol az én nevemre nem hajtanak, ottan Tornyai barátomat támogassa!

SCHNAPS. Tornyait?

DARABOS. Nem értem.

HEVES. Nem érti, maga szerencsétlen? Farkasfalvy táborát meg kell osztani! Mit árt az, hogy Tornyai egy-két száz voksot kap? Farkasfalvy gyengül, én meg erősödöm. No, munkára hát! Menjen! Még ezt az éjszakát virrasszuk át, aztán majd alhatunk!

DARABOS. Tökéletesen értem a tekintetes urat! Az éjszakát átvirrasztjuk! Nem árt a magyarnak a virrasztás! Úgyis elég sokáig aludt! *El.*

HEVES. Maga is, Mózes barátom, hasonlóképpen korteskedjék. Ha valaki Farkasfalvy pártjából a kocsmába téved, próbálja meg Tornyai felé hajlítani... Nagyon eláztak már az emberek?

SCHNAPS. Tökéletesen.

HEVES. Az baj. Igen könnyen összezavarják a jelöltek nevét.

SCHNAPS. Tekintetes uram, maga az oka. Parancsolni méltóztatott, hogy a legjobb boromat itassam velük.

HEVES. Mostantól fogva vizezze egy kicsit. Holnap reggel meg fekete-kávéval próbálja őket kijózanítani. Mondom, félek, hogy összezavarják a neveket. *Fölényesen nevet.* Ha egészen berúgnak, kitelik tőlük, hogy Mózes uramat kiáltják ki alispánnak.

SCHNAPS. Jöjjön csak meg az emancipáció, amit a tekintetes úr pártja akar, hát még az is megtörténhetik.

HEVES *elkomolyodva néz Schnapsra, majd újra elneveti magát.* No, isten áldja, Mózes uram! *El.*

SCHNAPS. Miért ne lehetnék én is alispán?

Függöny.

NEGYEDIK KÉP

Nagy kocsmaszoba. Hosszú és apróbb asztalok, körülöttük padok és székek, miken köznemesek ülnek és isznak. Virágos György, Aranyos Mihály egy kisasztal mellett ülnek a szín elején, mellettük a földön az asztalhoz támaszkodva egy köznemes ül, kezében nagy kulacs, melyből gyakran iszik.

- VIRÁGOS *fölkel és a nagy asztal elébe megy, kissé tántorogva, de gyöngeségén mindenképp erőt venni iparkodva. Mondom, atyafiak, ne hagyjuk magunkat eltántorítottatni, és mutassuk meg, hogy a tari és szúnyogi nemesség erős lábon áll.*
- ARANYOS *szintén föláll, rajta az ittasságot nagyobb mértékben venni észre. Úgy van, Gyuri, mi erős lábon állunk, mint a Sion hegye, és aki azt meri mondani, hogy a tari és szúnyogi nemesség föltételében háborog, azt úgy meghányom, hogy kilenc vármegyében szedi össze oldalbordáit.*
- ELSŐ KÖZNEMES *föláll és szintén kissé ittasan Aranyoshoz lép. Olyan okosan beszél kigyelmed, mintha csak a számból vette volna ki a szót. Misa bácsi, béküljünk ki, hiszen úgyis szomszédok vagyunk.*
- ARANYOS. *Isten neki. Péter szomszéd, nem bánom, béküljünk meg - ez a világ úgyis mulandó, és nincs benne semmi állandó Isznak.*
- MÁSODIK KÖZNEMES. *Nemes atyámfiái és társaim kértek meg, hogy szószólójuk legyek...*
- VIRÁGOS. *Csak ki a zsákból a macskával hamar, mert sok a dolgunk! Iszik. Egy tisztújítás sem viselt engem úgy meg, mint a mostani...*
- MÁSODIK KÖZNEMES. *Könnyebben is ment akkor minden, mikor még csak restellációt tartottunk és vicispánt választottunk; de mióta a kolegrával a tisztújítás és alispán köszöntött be hozzánk, azóta minden fenekestül felfordult.*
- HARMADIK KÖZNEMES. *Igaz bizony, vége azóta a jó életnek! Szabad nemesemberek vagyunk vagy volnánk legalább, és még csak görcsös bottal sem szabad a gyűlésre mennünk.*
- VIRÁGOS. *De hát, mit is akar kigyelmed tulajdonképpen mondani?*
- MÁSODIK KÖZNEMES. *Hát mi bizony elfeledtük a hosszas álmatlanság miatt, hogy mi jár csak nekünk tekintetes Farkasfalvy uramtól...*
- NEGYEDIK KÖZNEMES *hangosan énekelve:*
*Mióta posztóban járok,
Szeretnek engem a jányok...*
- VIRÁGOS. *Csitt! - Hányszor mondtam már, hogy semmi haszontalan kötélynótát nem szenvedek el addig, míg alkotmányos jogainkat gyakoroljuk. Iszik. A második köznemeshez. Bizony, még pipája száránál is kurtább a kigyelmed esze, ha máris elfeledte - takarmányon kívül két ezüsthúszas jár egy-egy embernek napjára...*

- MÁSODIK KÖZNEMES. Vagy úgy! Tudtuk mi ezt, hanem csak azon nem tudott elmenni az eszünk, hogy tulajdonképpen két húszas jár-é egy embernek, vagy pedig két embernek egy húszas - ez nagyon megakasztotta gondolatunkat.
- HARMADIK KÖZNEMES. De még eddig a takarmányon kívül csak egy húszast kaptunk egy-egy napra.
- VIRÁGOS. Munka után egyszerre kapják a többit...
- HARMADIK KÖZNEMES. Mégiscsak zsíros falat lehet az alispánság, mert különben nem vennék oly méregdrágán.
- KÖZNEMESEK. Igaza van. Jól beszél.
- LANGYOS *be, félre.* Átkozott korteskedés! A városi honoráciorokkal csak boldogulok, mert reménylik, hogy ingyen gyógyítom majd őket, ha engednek, de ezen nemesurak oly makacsok, mint a negyednapos láz. *Fenn.* Adjon isten sok jó estét, uraim!
- HARMADIK KÖZNEMES *elébe lépve.* Ki a vivát?
- LANGYOS. Tornyai!
- KÖZNEMESEK. Nem kell Tornyai! Dobjuk ki! Dobjuk ki!
- LANGYOS *ijedten, félre.* Ezer ördög! Úgy látom, ezt elhibáztam! Csak ez kellene még! *Fenn.* Ezerszer bocsánatot kérek, uraim, csak nyelvem botlott meg...
- HARMADIK KÖZNEMES *közelítve hozzá.* Hát ki a vivát?
- LANGYOS *akadozva.* Éljen Heves úr!
- VIRÁGOS *indulatosan.* Aki azt akarja, hogy a nemesember is adót fizessen?
- ARANYOS. És azt, hogy a zsidót se legyen szabad megverni?
- HARMADIK KÖZNEMES. Vessük ki az ispiont!
- LANGYOS *ijedten.* Uraim, kérem, hallgassanak meg - tévedés van a dologban, de be fogom bizonyítani, hogy...
- VIRÁGOS. Nekünk nem kell semmi bizonyítás, mert mi nemesemberek vagyunk - ki az árulóval!
- LANGYOS. De uraim, én a tekintetes vármegye rendszerinti főorvosa vagyok - gondolják meg...
- HARMADIK KÖZNEMES. Mi nem gondolunk semmit, mert minket azért fizetnek, hogy restelláljuk, és nem azért, hogy gondolkozzunk. *Iszik.* Éljen!
- LANGYOS *hirtelen feltalálva magát.* Éljen. Úgy van! Éljen az, akit nemesuraimék akarnak! Éljen! De ki éljen?
- VIRÁGOS. Mégiscsak az orvos úr lesz ez, mert tudja, hogyan kell a bajt orvosolni!

ARANYOS. Ne bántsuk hát, hallgassuk ki, mert nincs vesztegetni való időnk, közeledik már az éjféli, és reggel öt órakor el kell foglalnunk a vármegyeházat, hogy a fehér tollasok be ne férhessenek.

LANGYOS. Tehát tekintetes Farkasfalvy úr emberei nemesuraimék?

HARMADIK KÖZNEMES Egy életünk, egy halálunk,
Farkasfalvy alispánunk.
Éjféli előtt, éjféli után,
Ő lesz az úr túl a Dunán.

MIND. Éljen! éljen!

LANGYOS. Itt tehát nincs rám szükség. Jó éjszakát, uraim.

VIRÁGOS. Boldog felvirradást a holnap napra.

DARABOS *jön.* Alázatos szolgája, orvos úr! Mily váratlan meglepetés.

LANGYOS. Alázatos szolgája! *Félre.* Ez Heves embere, kíváncsi vagyok, mire megy ezekkel a vasfejűekkel. Bevárom a dolog kimenetelét - talán hasznát vehetem egykor tudományának, ha ismét bajba keveredem valami ármányos szobalány miatt. *Az asztal mögé vonulva megáll.*

DARABOS *a színpad elejére érve körülnézel.* *Félre.* Amint látom, jól eláz-tak már a nemesurak - az utolsó kísérletet viszem tehát véghez, és ha az sem sikerül, akkor jövő terminus alatt leteszem a cen-zust és örökre lemondok a korteskedésről, mely ügyis hálátlan kenyér kezd lenni, mióta a felvilágosodást annyira terjesztik, hogy utoljára már lámpás nélkül sem botlik meg az ember. *Hangosan.* Boldog jó estét, uraim.

ARANYOS *gúnyosan.* Talán csak nem adót szedni fáradt ide, jó uram?

DARABOS. Isten mentsen! Csak egy ital borért fordultam be, mert jár-tamban-keltemben igen megszomjaztam.

ARANYOS *üveget ad a kezébe.* Itt van, igyék, jó uram, azután pedig isten hírével!

DARABOS. Köszönöm, nemesuraimék, egészségükre! *Iszik, de azonnal lekapja szájáról az üveget, és undort kifejezve adja vissza.* Már ez csakugyan mégsem szép...

VIRÁGOS. Mi baj?

DARABOS. Böcsületes nemesembertől ezt nem vártam...

ARANYOS. Mit?

DARABOS *sóhajtva.* Hová lett a híres magyar vendégszeretet?

ARANYOS. Nem értjük a jó uramat...

DARABOS. Ez-é a magyar jószívűség!?

VIRÁGOS. Úgy segéljen, többet öntött nemzeti uram a garatra, mint kellett volna...

DARABOS. Hiába tettetik magukat, velem azért csakugyan nem hitetik el, hogy nem akartak megölni.

ARANYOS. Micsoda?

VIRÁGOS. Mi nemesemberek vagyunk, de azért mégsem ölünk meg senkit...

DARABOS *a visszaadott üvegre mutatva.* Ezzel a lőrével akartak engem megölni.

VIRÁGOS *iszik.* Lőre ez?

DARABOS. Még annál is rosszabb, mert a hetvenesztendős kígyót is megrikatná. Hogy mérik iccójét?

ARANYOS. Nyolc krajcárjával.

DARABOS *csodálkozva.* Nyolckrajcáros bor és szabad nemesember! Ez a kettő éppen úgy illik össze, mint számár hátával a bársony-nyereg.

HARMADIK KÖZNEMES. Szó, ami szó, de borunk csakugyan rosszacska.

MÁSODIK KÖZNEMES. Igen erőtlen, mert fejébe száll az embernek, és lábai mégis elgyöngülnek tőle.

DARABOS. Uraim, egyet mondok, kettő lesz belőle.

MIND. Halljuk, halljuk!

LANGYOS *félre.* Magam is kíváncsi vagyok.

DARABOS. Egy pint valóságos húskrajcáros bizonyosan meggyógyítaná uraimék belső részét. Egy szó, mint száz, jöjjenek velem, szívesen látom mindnyájukat egy pint húskrajcárosra, vagy akár többre is - a mi tanyánkon annyi a budai óbor, hogy vöröstre lehetne vele fősteni a Dunát.

ARANYOS *habozva.* Igen, de...

VIRÁGOS Jó a jó - az igaz - de...

DARABOS. Hiszen ismét visszajöhetnek uraimék, mihelyt kedvök tartja - mégis ingadoznak? Mi a patvar, hát nem szabad már a nemesember, és nem tehet azt, amit akar?

ARANYOS *határozottan.* Úgy segítjen! Mi azt tehetünk, amit akarunk...

VIRÁGOS. Úgy van, aztán illő is, hogy a szíves meghívást ne vessük meg; menjünk atyafiak.

ARANYOS *karöltve indul Virágossal és Darabossal, az egész tömeg követi őket, énekelve.*

Száz szónak is egy a vége,
Jó bornak örül a gége.
Túl a Dunán, túl a Tiszán,
Nincs nyolckrajcáros alispán!

LANGYOS *a távozók után nézze.* Ó, taktika, ó, imposzúra!

NEGYEDIK KÖZNEMES *az asztalhoz kapaszkodva feláll.* Én is megyek! Éljen Farkasfalvy! *Iszik.* Éljen Heves! *Iszik.*

LANGYOS. Hogyan, atyafi, hát kegyelmed kétszínű?

NEGYEDIK KÖZNEMES. Micsoda? Én böcsületes nemesember vagyok, engem mind a kettő megfizetett, illendő tehát, hogy mind a kettőnek szolgáljak.

LANGYOS. Becsületes magyar ember soha nem annak adja a voksát, aki fizet érte!

NEGYEDIK KÖZNEMES. Igaz is!

LANGYOS. Éljen Tornyai!

NEGYEDIK KÖZNEMES *rábámul.* Éljen Tornyai!

Függöny.

HARMADIK FELVONÁS

ELSŐ KÉP

Langyosék kertje a verandával. Holdas este.

Farkasfalvy jön és felmászik a vadgesztenyefára.

Aranka a szobából jön a verandára Kingával együtt.

Jönnek, mennek, körülnéznek.

KINGA Nem merem, nem merem!

ARANKA *kézen fogva vezeti.* Meg kell tenned! Én előre meggondoltam a dolgot, most már semmi tétovázásba nem megyek bele.

KINGA. Minél jobban közelít az idő, annál nagyobb félelmet érzek.

ARANKA. Ugyan, mitől félnél, amikor *a szobára mutat* emitt én *a rendelőre mutat*, amott meg a férjed tartózkodik?

KINGA. Éppen ez az, amitől félek. Ha véletlenül felébred.

ARANKA. Férjedet magamra vállalom. Különben is úgy kifáradt a korteskedésben, hogy most már jóízűen alszik.

KINGA. Mindig akkor alszik a legrosszabbul, ha napközben valami felizgatta... Egyébiránt is meg nem foghatom, mi készítette erre a korteskedésre őt, aki soha semmiféle politikai mozgalomba nem vegyült.

ARANKA *tréfásan.* Szépségem hatalmának köszönöm ezt a diadalt.

KINGA. Még tréfálni van kedved. Én pedig tetőtől talpig reszketek, különösen, ha arra a megvetésre gondolok, amit majd Heves...

ARANKA *legyint.* Heves? Ismerem még Pestről, őt is, meg a hozzá hasonlókat is.

KINGA. Meglátod, csalatkozol benne. Ő nemes és jóindulatú ember.

ARANKA. Egészen az ellenkezőjéről fogsz meggyőződni. De legalább kijózanodsz csalóka ábrándjaidból.

KINGA. De mégis...

ARANKA. Most már aztán csitt! Megharagszom, ha ellenvetéseidet nem hagyod abba. Kénytelen voltam ehhez a fortélyhoz folyamodni. Boldogságom forog kockán.

KINGA. Jobb lett volna nyíltan szólanod Tornyaiival.

ARANKA. Tornyai makacs becsületességével mindent elrontana. Csak ez egyetlen mód által szabadulhatok a hínárból. *Nelly a házból jön.*

ARANKA. Szóval rendben van minden?

NELLY. Igenis, nagyságos asszonyom.

ARANKA. A cselédek?

NELLY. Alszanak.

ARANKA. Hektor?

NELLY. Az istállóba zártam. *Nyomatékkal.* Tetszik tudni, harapós. Nincs még kitanítva.

ARANKA. A kiskapu?

NELLY. Kinyitottam. A lovag akadálytalanul jöhet.

KINGA. Talán nem jön el...

ARANKA. Ugyan, ugyan? Hol van az a lovag, aki elmaradna, hogyha én hívom meg?

NELLY. Az este szép. Holdvilág van, sőt még muzsika is.

Messziről kortesnóta hallatszik.

NELLY. Kortescsapatok járják az utcákat. Jó, ha össze nem verekednek.

ARANKA. Hány óra van?

NELLY. Amikor kijöttem a szobából, háromfertály tizenkettő volt.

KINGA. Istenem, mindjárt éjfél.

Farkasfalvy a gesztenyefa lombjai közül kikukkan, egy gally leesik.

KINGA. *összerezzem.* Mi ez?

NELLY. Egy gally esett le a gesztenyefáról.

ARANKA. Bizonyosan valami vén bagoly keres rajta éjjeli szállást. *A szobából óraütés hallatszik, tizenkettő.*

KINGA. Istenem, reszketek.

ARANKA. Ne félj, a közelben leszek. *Az eget nézi.* Szerencsénk van. Könnyű felhő közeledik a holdhoz. Az első percekben nem ismer meg... Gyere, Nelly. *Nellyvel el a szobába.*

KINGA. *a verandán háttal ül a kiskapuhoz.* Aranka, megállj - kérlek! Elment - magamra maradtam - istenem - hogyan fog rólam ítélni Heves?

HEVES. *lopakodva jön, körülnéz, aztán észreveszi Kingát, de nem ismeri meg, mert a hold egy rövid időre elborul.* Itt vagyok - édes drága menyasszonyom...

Kinga sóhajt.

HEVES. Milyen bátor, emelkedett gondolkozású hölgy ön, asszonyom! A haladás törhetetlen híve... Az előítéletek bilincset ledobja magáról. *Kezet csókol.* Újra holdfény.

KINGA. Uram, ön téved...

HEVES. *megismeri.* Ó, bocsánat... én azt gondoltam, hogy... Csakugyan rendkívül meglep...

KINGA. Testvérem nevében írtam önnek.

HEVES. Hogyan? Nagysád írta a levelet? Én - Aranka írásának véltem.

KINGA *meglepve.* Ön ismeri Aranka írását?

HEVES *zavarodottan.* Azaz - igen - véletlenül láttam tőle egy-két sort Pesten. *Félre.* Nem mondhatom, hogy Tornyainak megmutattam a levelet.

KINGA. A magam neve alatt nem akartam írni, mert akkor nem jött volna el - és lehetőségig utánoztam Aranka írását.

HEVES. Nagysád találkozni akart velem?

KINGA. Ó, uram, hogy fog ön énfelőlem ítélni? *Leül a fa alá.*

HEVES *örökre lobbánva.* Mit fogok önről ítélni? Azt, hogy nagysád engem a férfiak legboldogabbikává varázsol. *Kezét megragadva.* Hogy életemnek ez legszebb pillanata. - Hogy - ó, az érzés forró keblemben fojtja szavaimat. *Félre.* Ki hitte volna ezt? Mily könnyű és mily édes diadal.

KINGA. Ó, nem tudok szóhoz jutni...

HEVES *kezét tüzesen csókolva.* Öntse ki nagysád érzelmeit szívembe, hol minden gondolatai legzajosabb visszhangra találnak. Oh, miért nem szabad ön, hogy szívemmel egyszersmind kezemet tehetném lábaihoz.

KINGA *növekvő zavarodottsággal.* Reszketek, ha csak meggondolom is ezen pillanat gyászos következményeit - küzdöttem - teljes erőmmel küzdöttem - de hasztalan! Oh, uram, arcomon szemérem tüze lángol, hogy így kell önhöz szólanom - de meg kell lenni - szólanom kell, a körülmények parancsolják, és érzem, hogy szívem szózatát az ész fagyaló intésével nem némíthatom el. Könyörüljön gyöngeségemen, bűnös gyöngeségemen, és ne forduljon el méltó megvetéssel tőlem, ki a legszentebbet áldoztam föl azon vétkes indulatnak, mely önnek első megpillantásakor egész valómat megrendíté. *Arcát kendőjével elfedi.*

HEVES *tüzesen.* Ne fődje el nagysád ezen ragyogó csillagokat, mikből a mennynek üdve int felém. *Félre.* Üssük a vasat, míg meleg. *Fenn.* Tehát igaz, amit eddig soha nem akartam hinni - rokon-szívek az első pillanatban megismerik egymást, s az első tekintet hő szerelemmel csatol ahhoz, kinek szívében irántunk rokonszenv édeni húrjai pengnek! Igen, nagyságos asszonyom, midőn önt először megpillantottam, azonnal e mennyei szókat hallám fülemben visszhangzani - ez az, akiért élni, akiért halni akarok!

KINGA *alig tartóztatva kifakadását.* És testvérem?

HEVES. Ó, szép hölgy, ne szóljunk most arról - ne idézzünk kígyót boldogságunk édenébe.

KINGA. Ön tehát nem szereti testvéremet?

HEVES. Szerethet-e mást az, aki önt látta, és láthatja-e önt valaki anélkül, hogy szíve egész hevével azonnal ne imádná?

KINGA. Ön tehát nem veszi Arankát nőül?

HEVES. Ezt nem mondtam. Miért ne venném?

KINGA. Ezek után még kérdezheti?

HEVES. Ó, asszonyom, árthatnak-e valódi szerelemnek a gyűlölt bilincsek, amiket az életviszonyok az emberre tolnak? Lám, önnek férje van, és mégis megvallotta nekem érzelmeit.

KINGA. De ha ön szeret engem, akkor miért nem akarja testvérem kezét érettem feláldozni?

HEVES. Asszonyom, én feláldozok önért minden balítéletet, minden maradi tekintetet - de vannak érdekek, amikről nem mondhat le az ember. Ne forduljon el tőlem, ne húzódjék vissza. *A kerítésen túl kortések vonulnak. Nagy éneklés, azután kiabálás: Éljen Heves! Éljen Farkasfalvy! majd verekedés zaja hallatszik: Üsd, nem apád! A fejét, hogy meg ne sántuljon! Hallja, hallja, hogy éljeneznek?! Az utca a közvélemény - a felséges közvélemény mellettem nyilatkozik! Alispán leszek!*

FARKASFALVY *a fán.* Aha!

HEVES. És a legszebb nő szívének birtokosa!

Langyos kijön a rendelőből, észreveszi Hevest és Kingát, megáll.

HEVES *Kinga elé térdel.* Íme, térdemen erősítem, esküszöm, hogy csupán önt szeretem - angyal - mindenem - imádlak!

KINGA. Ó, Kálmán!

ARANKA *kezében égő gyertyával, Nelly kíséretében a házból kilép.* Eszerint igen természetes, hogy engem nem vehet nőül.

HEVES *felugrik.* Én... én... nagysád... ez tévedés...

ARANKA *nevet.* Tévedés?

HEVES. Én mindent megmagyarázok. Esküszöm... tévedés...

ARANKA. Hogy kijött a sodrából, Heves úr! Talán rosszul érzi magát? Nelly - egy pohár vizet az ügyvéd úrnak!

Nelly bemegy a szobába, és egy pohár vízzel tér vissza.

HEVES. Megmagyarázom, mindent megmagyarázok...

ARANKA. Nincs szükségem reá. Inkább majd én magyarázok meg valamit. Egy pillanatig se higgye, hogy testvéremet az ön férfiúi kellemei annyira elbájolták, hogy hitvesi kötelességéről megfeledkezett. A meghívólevelet én írtam.

HEVES *Arankához.* A levelet ön írta?

ARANKA. Meg akartam kísértetni az ön hűségét - és amint láttam, remekül kiállotta a próbát?!

HEVES. Nagysád tehát kelepcébe csalt?

ARANKA. Úgy van.

HEVES. És nem tartja meg szavát, ha alispán leszek?!

ARANKA. Ezek után csak nem kívánhatja?

HEVES. Nohát akkor tudja meg, hogy tervein átlátok, és azokat meg fogom rontani!

ARANKA *hidegen.* Csak rajta!

HEVES. Nagysád félt, hogy alispánná választván, adott szava következtében kezét fogom kérni?

ARANKA. Igen, ettől féltem!

HEVES. S ettől azért félt, mert mást szeret?!

ARANKA. Uram, ne legyen lovagiatlan!

HEVES. Ezek után nem vagyok önnel szemben kötelezve a lovagiasságra. Ön igenis mást szeret.

ARANKA. Hallgasson!

HEVES. Mást - mást szeret! Farkasfalvyt!

ARANKA *mosolyogva.* Farkasfalvyt?

HEVES *akinek a gesztenyefáról egy gally esik a nyakába.* Hát ez micsoda?

NELLY. Valami vén bagoly fészkelődik a gesztenyefán.

HEVES *mérgesen eldobja a gallyat.* Igenis Farkasfalvyt! Nohát pedig tudja meg, hogy terve füstbe megy! Farkasfalvyt én megbuktatom! Minden erőmmel, egész pártommal meghiúsítom az alispánságát! Még akkor is, ha az én megválasztásom is kockára kerülne!... *Nevet.* Jó kis eset lesz, nagyságos asszonyom!... És önnek is, főorvosné asszony!

KINGA. Nekem is?

ARANKA. Kíváncsi vagyok rá!

HEVES. Tudják meg, hogyha Farkasfalvy is megbukik, meg én is megbukom, egy harmadik lesz az alispán! És ön kénytelen lesz ahhoz menni feleségül!

ARANKA. Uram teremtöm, fogjatok meg, mert elájulok! És ki az a harmadik?

HEVES. Kicsoda? Hát ide figyeljen, asszonyom, és ön is, főorvosné asszony! Tornyai Károly! *Nevet.* És most jó éjszakát, hölgyeim!

ARANKA, KINGA, NELLY. Jó éjszakát, ügyvéd úr. *Nagy nevetéssel elmennek a szobába.*

Heves nevetése nagy kacagásba megy át, megfordul, és ott látja a veranda lépcsői mögül eléje toppanó Langyost, puskával a kezében.

LANGYOS. Uram, a megcsúfolt férj ön előtt áll!
HEVES *indulattal.* Bocsásson a dolgomra!
LANGYOS. Mindent láttam és hallottam... Holnap reggel kilenc órakor meg fog nálam jelenni, különben nyilvános botrányba keverem.

Ismét kortesek vonulnak el az utcán. Ének.

Inkább legyen Angyal Bandi
Alispán, mint Farkasfalvy,
Utána kidobjuk Hevest,
Mert elsózza még a levest.

*Elvonulnak, de az ének halkulva még tovább hangzik.
Egy gally a gesztenyefáról Langyos nyakába esik.*

LANGYOS. Már megint ez a vén bagoly... Lelövöm, lelövöm. *Emeli a puskáját.*

FARKASFALVY *a fán.* Főorvos úr, ne lőjön!

LANGYOS. Kicsoda ez?... az alispán úr? No lám, mit keres itt az én gesztenyefámon?

FARKASFALVY. Hogy mit keresek?

LANGYOS. Igen, mit keres, tessék bevallani!

FARKASFALVY. Én... én... erre jártam... de ellenpárti kortesek jöttek... Nem akartam találkozni velük... Felugrottam a kispadra; onnan a kerítésre, onnan a fára... huszár voltam... könnyen ment...

HEVES. És... és... mióta van ott fenn a gesztenyefán? Mit hallott, mit látott ön?

FARKASFALVY. Éppen most érkeztem - semmit se láttam, semmit sem hallottam! Segítsenek le!

LANGYOS. Minek? Huszár volt! Könnyen fog menni! Segítség nélkül is!... *Heveshez.* Ön pedig holnap reggel kilenckor... vagy megszegyem!

HEVES. Ott leszek! *El.*

*Farkasfalvy mászik lefelé a fáról.
A kortesnóta messziről még mindig hallatszik.*

Függöny.

MÁSODIK KÉP

Langyosék kertje a verandával. Reggel.

Nelly terít.

ARANKA. Mindjárt nyolcat üt. Egy óra múlva tudni fogjuk az alispán nevét.

KINGA. Én félek...

ARANKA. Ugyan mitől? Hallottad, hogy Heves és pártja is Tornyai mellé állott. Hiába, igaz a közmondás: a bátrakat segíti a szerencse.

KINGA. Heves? Legszebb politikai ábrándjaimat tépte szét a tegnapi tapasztalás. Nem hittem, hogy ilyen magasztos elveket valló ember ekkora hitványságra képes.

Nelly el.

ARANKA. A lecke neked sem ártott. Ezentúl, remélem, boldogabbnak fogod magad érezni. És politikai szenvedélyedről lemondasz?

Aranka és Kinga reggelizik.

KINGA *mosolyogva.* Csak a belső politikára leend gondom.

ARANKA. Kertedre és házad takarékos kormányzására?

KINGA. Igen.

ARANKA. Ezt igen jól cselekszed. Háziasság az asszony legszebb erénye. Én nyíltan kimondom, ha férfi volnék, soha nem vennék nőül olyan lányt, ki a házigazdaság helyett a megyei közgyűléseken a politikai véleményeket tanulja.

KINGA. Talán mégis szigorú vagy kissé. Fölvilágosult napjainkban az asszonyoktól is megkívántatik, hogy a napi kérdésekről szólni tudjanak, különben műveletleneknek tartatnak.

ARANKA. Annyit, amennyit a társalgási szükség múlhatatlanul megkíván, üres óráikban a hírlapokból is megtudhatnak.

KINGA. Nem akarok veled vitázni, mert tegnapi tapasztalásom óta minden szavadat örömet hiszem. És mégis izgatott vagyok. Férjemet nem láttam ma még. Pedig eddig mindig együtt reggeliztünk.

ARANKA. Talán jókor reggel akarja betegeit meglátogatni, hogy a tisztújításon jelen lehessen.

KINGA. Vagy talán éjszakai kalandomat tudta meg. Nagyon félek.

ARANKA. Ne izgasd magad. Férjed megnyugtatóját magamra vállalom.

KINGA. Vettem észre, hogy igen nagy tiszteletben állasz előtte. Minden óhajtásodat gyorsan teljesíti, pedig ez különben nem szokása. *Nevet.* Még utoljára féltene kell őt tőled.

NELLY *jön.* Nagyságos asszonyom, Tornyai úr itt sétál a kiskapu előtt. Már kétszer tette kezét a kilincsre, azután csak újra elment. De bizonyos, hogy végül is be fog jönni.

KINGA. A főorvos urat nem láttad?

NELLY. Az előbb láttam a kertben. Nagy lépésekkel jár föl és alá. A kertész és a kocsis alig bírják követni. *El.*

KINGA. Bizonyosan sejt valamit.

ARANKA Mondtam, hogy efelől légy nyugodt. Tornyai látogatása jobban nyugtalanít.

KINGA. Miért?

ARANKA. Ha megtudta volna, hogy meggondolatlanságom helyrehozatalára milyen eszközökhöz folyamodtam, még mindent elronthatna.

KINGA. Ugyan kitől hallotta volna meg?

ARANKA. Hevestől. Barátja és...

KINGA. Csak nem gondolod, hogy leveleddel dicsekedett előtte?

ARANKA. Hevestől ez is kitelik.

KINGA. Ha igazán szeret, bizonyosan könnyen meg lehet őt nyugtatnod.

ARANKA. Szerelmében nem kételkedem, de becsületét nálam is jobban szereti. Édes Kingám, fogadd te őt.

KINGA. Én? Már megint én? Istenem, micsoda bonyodalmakba keversz engem!

ARANKA. Én viszonzásul férjedet csillapítom le. Bátran és okosan, Kinga. *El a szobába.*

Tornyai lassan jön.

KINGA. Ah, isten hozta önt.

TORNYAI. Alázatos szolgálja nagyságodnak.

KINGA. Foglaljon helyet.

TORNYAI. Nem lehetne szerencsém nagysád testvérének udvarolni?

KINGA. *Kitérve.* Talán már megvolt a tisztújítás? És az új alispán nevét hozta ön?

TORNYAI. A tisztújítás eredményéről semmit sem tudok. Nem is voltam a vármegyeházán. És nem is megyek most oda. Alispán nem én leszek, de mostani állásomban megmaradok. Szolgabírói hatáskörömmel megelégszem, s magasabb polcra nem kívánkozom.

KINGA. Nem vágyik magasabbra? Nem emlékszik ön, hogy Aranka az első alispánnak ígérte a kezét?

TORNYAI. *hidegen.* Emlékszem.

KINGA. És mégsem iparkodott azzá lenni?

TORNYAI. Nagyságos asszonyom, én nem tartozom azok közé, akik csak a felülről jövő megvesztegetés ellen lázadoznak, ők maguk azonban a legnagyobb lelkiismeretlenséggel gyakorolják ezt a mesterséget. Egyébiránt úgy gondolom, hogy Aranka önagyságának igen kellemes szolgálatot tettem ezzel a tartózkodásommal.

KINGA. Hogyan?

TORNYAI. Könnyebben tarthatja meg szavát, ha más lesz az alispán, mintha engem választottak volna meg... Aranka Hevest szereti... forrón szereti...

KINGA. Hogyan gyanítja ön ezt?

TORNYAI. Gyanítom? Pusztá gyanú által egyetlen lépésre sem engedem magam határozni. Én nem gyanítom, hanem tudom... bizonyosan tudom... Én a boldog vetélytársnak útjában állni nem fogok, hanem ezennel önként visszalépek.

KINGA. De Tornyai úr...

TORNYAI. Kérem, még csak néhány rövid szavam van hátra. Heves lesz az új alispán. Efelől nem lehet semmi kétség - hiszen a nemességnek legalább kétharmada az ő részén van. Aranka ezt bizonyosan előre tudta, és ezért nyilatkozott oly merész határozottsággal.

KINGA. De én biztosíthatom önt...

TORNYAI. Igen szép, hogy védeni törekszik testvérét, nagysád... de ismétlem, én nem pusztá gyanúból, hanem teljes meggyőződésből beszéltem, és ezért búcsúzni jöttem önnagyságától.

KINGA. Búcsúzni? Szíveskedjék akkor hát hozzá a szobába fáradni.

TORNYAI. Köszönöm. *Az ajtóig megy.* Meggondoltam. Nem akarom önnagyságát zavarba hozni. Örvendek, hogy önnel találkoztam... jobb így... mert az a jelenet, amelyre el voltam készülve, rám is, nagysád testvéreére is kínos lett volna. Méltóztassék tehát megmondani szép testvérenek, hogy ha szerelmet nem is, legalább nyíltságot és őszinteséget vártam volna tőle - ó, és még azt, hogy házasságához szerencsét kívánok neki - legyen boldog - és még azt, hogy ebben az életben egymást többé látni nem fogjuk. *El akar menni.*

KINGA. Ne, ne!... Szegény Aranka!

LANGYOS. *jön.* Nagyon örvendek, hogy itt találom úri barátom uramat.

KINGA. Még ma nem is láttalak.

LANGYOS. Pedig ugye rendkívül óhajtottál látni, lelkecském? *Gúnyosan.* De milyen halovány vagy, talán nem jól aludtál?

KINGA. Csak úgy... szokás szerint...

LANGYOS. *fellobban.* Ez tehát már szokásod?

KINGA. Micsoda?

LANGYOS. Hiszen magad mondtad, hogy úgy szoktad az éjszakát tölteni, mint tegnap?!

KINGA. Igazán nem értelek.

LANGYOS. Ó, az asszonyok gyakran nem értik férjüket, de annál jobban megértenek más férfiakat.

KINGA. Nem tudom, mit gondoljak...

TORNYAI. Bocsánatot kérek, de én talán fölösleges vagyok...

LANGYOS. Szó sincs róla, barátom uram... Inkább fontos beszédem volna önnel.

KINGA. Ha olyan fontos beszéded van Tornyai úrral, akkor legjobb lesz, ha eltávozom. *Tornyaihoz*. Kérem önt, látogassa meg azután testvéremet.

LANGYOS. *halkan, haraggal*. Mindent tudok!... Válopört indítok.

KINGA. Ah! *Elalél, a szobalány viszi be a házba*.

LANGYOS. Úri barátom uram, a legnagyobb felindulásban lát maga előtt. Nekem ki kell valaki előtt - fiatalember előtt - a szívemet öntenem.

TORNYAI. Mi történt?

LANGYOS. Meg vagyok gyalázva. Becsületem oda. Házi boldogságom meggyilkoltatott.

TORNYAI. Lehetetlen. És ki tette mindezt?

LANGYOS. Az ön pesti barátja - Heves.

TORNYAI. Heves - ezt is?

LANGYOS. Igen. Heves, akit a dögvész forgószele fűtt ide, hogy életfámat halálra mérgezzék. De keresztüljárok az eszén, és megmutatom neki, hogy a békeszerető bárány is tud tigrissé válni, ha szerfölött ingerlik. Ma reggel kilencre ide rendeltem, és ha nem jön el, vadászpuskámmal lelövöm a nyílt utcán.

NELLY. *a szobából jön*. Tekintetes uram, tekintetes uram...

LANGYOS. Mi bajod? Mit zavarasz bennünket?

NELLY. Rosszul vagyok. Hevülésem van. A fejem szédül. *Gondolkodva*. Tetszik tudni, mint tegnapelőtt.

LANGYOS. *halkan*. Nem hallgatsz el?

NELLY. Kérek abból az orvosságból, amiből tegnapelőtt is...

LANGYOS. Hallgass. Mindjárt hozom... *Indul a rendelőbe*.

NELLY. Tekintetes uram... én ne menjek be?
Langyos mérgesen leinti, és bemegy a rendelőbe.

NELLY. Tekintetes uram, nem látogatja meg Aranka nagyságos asszonyt?

TORNYAI. Nem. Talán ő küldött ki?

NELLY. Ó, dehogy. Én csakugyan rosszul lettem.

LANGYOS. *üveget hoz*. Itt van az orvosság, végy belőle két evőkanállal. De most már eredj.

NELLY. Ebből az orvosságból kapok? Tekintetes uram, a tegnapelőtti jobban meggyógyított engem. Amiből nem kettőt, hanem tízet tetszett adni.

LANGYOS. Nem leszek még egyszer olyan bolond. Most már úgymint mindegy. Eredj már.

NELLY *kezében az üveggel, szomorúan.* Hát - köszönöm ezt is. *Tornyaihoz.* A tekintetes urat bejelenthetem?

TORNYAI. Fölösleges.
Nelly el a szobába.

LANGYOS. Hallja hát az egész történetet. Este tíz óra tájban lefeküdtem, nem a hálószobában, hanem itt a rendelőben. Messzebb esik a forgalomtól, s az utcán örökösen kortések lármáztak. A fáradtságos nap után nyugodtabban akartam pihenni. De még így sem lehetett. A választók felébresztettek. Gondoltam, egy kicsit ki-jövök a szabad levegőre. Hát gondolja, mit láttam a verandán?

TORNYAI. Mit?

LANGYOS. A feleségemet. Éjfélkor a feleségemet!

TORNYAI. Nyilván ő sem tudott aludni, s a levegőre jött?

LANGYOS. Az, az, a levegőre - de nem egyedül.

TORNYAI. Nyilván a testvérével?

LANGYOS. Hogyan! Férfival, uram, férfival! Heves úrnak szerelmi ömledése által mulattatta magát.

TORNYAI. Az lehetetlen. Ön csalatkozott.

LANGYOS. Én? Hát vak vagyok én?

TORNYAI. Azt nem mondtam, de...

LANGYOS. Vagy azt hiszi, hogy a szarvaim a szememre nőttek, és a fehéret nem tudom megkülönböztetni a feketétől? Én ezzel a két élő szememmel tisztán és világosan láttam a feleségem előtt Hevest térdepelni.

TORNYAI. Mondom, csalatkozott ön. Nem a felesége volt, hanem Aranka!

LANGYOS. Aranka?

TORNYAI. Igen. Biztosan tudom, hogy ő volt.

LANGYOS. Ugyan kérem! Hiszen Aranka gyertyával a kezében jött ki a szobából, és elűzte a gyalázatos nőcsábítót. Áldott jóságú sógor-asszonyomnak köszönhetem, hogy még többet nem láttam.

TORNYAI. És mégis állítom, hogy csalatkozik ön. Csak a szenvedély vakította el szemét, mert az, aki a gyertyával jött ki a szobából, nem Aranka, hanem a felesége volt.

LANGYOS. Most nem tudom, bosszankodjak-e, vagy nevessek?

TORNYAI. Én saját szememmel láttam a levelet, amelyben az én, az én reménybeli mátkám találkozóra bírta Hevest!

LANGYOS. *dühösen.* Szóval ön azt meri állítani, hogy nem csalt meg a feleségem?

TORNYAI *dühösen.* Amint hogy ön is azt merészeli állítani, hogy nem csalt meg a mátkám. *Méregetik egymást.* Tessék bizonyítani!

LANGYOS. Tessék bizonyítani!

TORNYAI. Jó, bizonyítani fogok! Ide vezetem, tüstént ide vezetem a szép özvegyet - az majd a szemébe mondja önnek, hogy a megcsalatott én vagyok.

LANGYOS *keserűen nevetve.* A megcsalatott én vagyok.
Tornyai el a házba.
Langyos kihozza a fegyverét, izgatott lépésekkel jár föl és alá.

HEVES *jön, pisztolyokkal a hóna alatt.* Jó reggelt! Kívánsága szerint megjelentem!

LANGYOS. Helyes, nagyon helyes! Amiért hívtam, nem kíván sok időt. Könnyen elvégezhetjük.

HEVES. Talán inkább valami fedett, valami zárt helyen...

LANGYOS. Szó sincs róla. Itt ment végbe a megbántás, illő, hogy az elégtételt is itt kapjam meg.

HEVES. Amint tetszik. Ámbár megvallom, hogy a hely alkalmatlan. A zaj összecsdíti az asszonyokat, és megzavarnak.

LANGYOS. Micsoda zaj?

HEVES *a pisztolyokat az asztalra teszi, és két pisztolyt vesz ki belőle.* A lövések zaja. Ön hitt ki engem, a fegyverválasztás joga tehát engem illet. Tessék! Melyik pisztolyt parancsolja? Jelöljük ki a távolságot és...

LANGYOS. Ön tehát ilyen egyszerűen elintézhetőnek gondolja a dolgot?

HEVES. Mit akar ezzel mondani? Mi más szándéka van?

LANGYOS. Azt hitte ön, hogy előbb meggyaláztatom, azután pedig agyonlövetem magam? Nem úgy, uram! Én józanabb elégtételről gondoskodtam. Életemet sohasem fogom olyan asszonyért kockáztatni, aki ilyen gyalázatosan megcsalt.

HEVES. Mit kíván hát tőlem a főorvos úr?

LANGYOS *írást vesz ki a zsebéből.* Nagyon keveset. Csalárd nőmtől el akarok válni. Ön tehát alá fogja írni ezt az írást, amelyben nyíltan megvallja, hogy feleségemet elcsábította.

HEVES. Aláírni, hogy elcsábítottam? Uram, ezt nem tehetem!

LANGYOS. Meg kell tennie.

HEVES. Soha!

LANGYOS. Kényszeríteni fogom önt.

HEVES. Uram, mérsékelje magát.

LANGYOS. Kinek kellett volna magát mérsékelnie az éjszaka? Írja alá!

HEVES. Mondtam, hogy soha.

LANGYOS. Még egyszer figyelmeztetem, írja alá, mert én a legvégsőre el vagyok szánva.

HEVES. A legvégsőre? Ön nincs magánál. Távozom.

LANGYOS. Ön ismeri már a vadászpuskámat. Az éjszaka baglyot akartam vele löni. Most embert fogok. Próbáljon csak távozni. Mielőtt a kiskapuhoz érne, halott lesz.

HEVES. Uram, ez erőszak! És erre teljességgel nincs önnek joga, mert...

LANGYOS. Ne erőlködjék magát mentetegetni, mert úgymint hasztalan. Eddig a megcsalott férjeket szokták kinevetni, de én fogadom, hogy nem hagyom magamat nevetség tárgyává tenni.

HEVES. De kérem, én...

LANGYOS. Mondom, ne mentegesse magát. Tornyai mindent megkísérlett már úgymint, de nem érte el a célját.

HEVES. Tornyai? Hogyan?

LANGYOS. Igen, igen. Derék barátja még azt akarta velem elhitetni, hogy Aranka hitta önt meg, és hogy ön nem a feleségem, hanem a szép özvegy előtt térdelt. Ilyen kopott mesével nem lehet lóvá tenni.

HEVES. Szóval Tornyai ezt mondta? - Szóval Tornyai elárulta...

LANGYOS. Elárulta? Dehogy árulta el! Csak megpróbálta az igazságot kicsavarni.

HEVES. Tornyai igazat mondott. Itt van Aranka levele. *Átadja.*

LANGYOS. *átfutja a levelet.* Csodálatos! Csakugyan nem a feleségem írása, hanem Arankáé! És önhöz címezve!

HEVES. Most már láthatja ön, hogy milyen méltatlanul gyanakodott.

LANGYOS. *zavarban.* Pedig meg mertem volna esküdni, hogy a feleségem előtt láttam önt térdepelni.

HEVES. A hold éppen a felhők között bujkált. Ön pedig álmos volt. Nem láthatott világosan.

LANGYOS. Az csakugyan lehetett... De nem, nem hiszek! Aranka lépett ki gyertyával a szobából.

HEVES. Az már azután történt. Önt a féltés elvakította. Az ön felesége lépett ki gyertyával a szobából.

LANGYOS. Nohát! - micsoda tévedés! Csodálatos! Végre kiderült. Uram, bocsánatot kérek.

HEVES. Haragudnom kellene ugyan...

LANGYOS. De kérem, méltóztassék meggondolni, mindnyájan gyarló emberek vagyunk és hogy...

HEVES. Hát jól van, megbocsátok...

LANGYOS. Nagylelkűségét sohasem fogom elfelejteni. Vessünk mindennek véget. *Összetépi a maga írását is meg a levelet is.*

HAJLÓSI. Méltóztassék.

ARANKA. Szíveskedjek megmondani Farkasfalvy úrnak, hogy szavamhoz szilárdan ragaszkodom, és az első alispánt választom férjemül. *Kezét nyújtja Tornyainak.*

TORNYAI *kezet csókol.* Az eszközöket nem helyeselhetem ugyan, aminek boldogságomat köszönhetem, de az vesse rám az első követ, aki vissza tudná utasítani, én minden további tétovázás nélkül fogadom el e szép kezektől. *Heveshez.* Egyébiránt pedig te vigasztalhatod magad, barátom - a következő tisztújításon...

HEVES. Mondhatom, csúful megjárattátok velem a bolondját. Levél-találkozó, párviadal...

KINGA *ijedten.* Párviadal?

LANGYOS. Ne ijedj meg, édeském, minden el van már intézve... Bocsásd meg méltatlan gyanúmat.

KINGA. Szívesen.

LANGYOS *halkan.* Tornyait azonban sajnálom...

ARANKA. Heves úr! Esküvőnkön szívesen látjuk önt.

Heves kényszeredetten mosolyog.

Kint ének: Jaj de magas ez a vendégfogadó...

NELLY *kitekint.* Jön a deputáció!

HAJLÓSI. Lehet szerencsénk az itteni üdvözlés után a tekintetes uramat a gyűlésbe elkísérni?

TORNYAI. Ne fárassza magát. Más munkatársakat fogok magam mellé választani. Az én derék, megfontolt és józan választóimból.

Az ének erősödése közben leesik a

Függöny.